

Pienten kuntien paikkatietominimi

SUOSITUS

Suositus on toteutettu osana Pienten kuntien paikkatiedon hallinnan kokonaisvaltainen kehittäminen ja toiminnan tehostaminen (PIKUPATE) –hanketta

Päivi Tiihonen, Kuntaliitto

Anne Ketola, Kauhajoen kaupunki (maankäyttö)

Jouko Käkönen, Ypäjän kunta (infra) sekä

muut PIKUPATE-hankkeen edustajat

27.5.2024

Dokumentin tarkoitus

Suomessa on noin kaksisataa alle 10 000 asukkaan kuntaa. Tämän dokumentin tarkoitus on **auttaa pieniä kuntia saavuttamaan perustaso** kunnan rakennetun ympäristön toimialan tiedonhallinnassa. Dokumentissa on esitetty kunnan rakennetun ympäristön tehtävät ja niihin liittyvä paikkatietopohjainen tiedonhallinta pähkinänkuoressa. Suuri osa kunnan rakennetun ympäristön tehtävistä toteutetaan paikkatietopohjaisesti.

Tässä dokumentissa kuvataan **pienen kunnan paikkatietojen minimi**, toisin sanoen, mitä *paikkaan sidottuja* tietoja jokaisen kunnan tulee kyetä ylläpitämään ja/tai hallinnoimaan erityisesti kunnan teknisen sektorin tehtävien ja palvelujen toteuttamisen kannalta.

Dokumentti toimii kunnan rakennetun ympäristön tehtävien ja digitaalisten toimintatapojen esittelynä myös valtion hallinnossa työskenteleville sekä alan opiskelijoille.

Dokumentissa esitetty pienten kuntien paikkatiedon minimitasosuositus on syntynyt osana Kuntaliiton käynnistämää, Valtiovarainministeriön rahoittamaa 'Pienten kuntien paikkatietojen kokonaisvaltainen hallinta ja toiminnan tehostaminen' –hanketta. Kukin kunta voi arvioida omat tarpeensa kuntakoon ja toiminnan volyymin mukaan ja noudattaa tässä esitettyä suositusta omiin tarpeisiinsa soveltaen.

Kuntien itsehallinto

Kuntien itsehallinto perustuu perustuslakiin ja kuntalakiin. Itsehallinto luo perustan kuntien itsenäisille tehtäville ja päätäntävällalle.

Kuntaa johdetaan demokraattisten toimielinten avulla. Kunnanhallitus on kunnan keskeisin toimielin. Sen tehtävänä on johtaa kunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta.

Kunta päättää, miten se tuottaa palvelujaan. Kunta voi tarjota palvelunsa yksin, yhdessä muiden kuntien kanssa tai yhteistyössä yksityisen sektorin tai muiden toimijoiden kanssa.

Kunnilla on oma talous ja budjetti. Kunnat rahoittavat palvelujaan verorahoin sekä keräämällä palvelukohtaisia maksuja.

Kuntien tehtävistä

Perustuslaki takaa kunnille itsehallinnon ja verotusoikeuden.

Kuntalain mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädetyt tehtävät.

Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla. Mikäli kunnalle säädetään uusia tehtäviä, tulee valtion huolehtia kuntien tosiasiallisista taloudellisista edellytyksistä suoriutua tehtävistä, jotka niille lailla määritellään (nk. *rahoitusperiaate*).

Kunta tarjoaa kuntalaisille kuntalaisten tarvitsemia ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömiä peruspalveluja, kuten esi- ja perusopetuspalvelut, nuoriso- ja kulttuuripalveluja, maankäytön ja rakentamisen ohjauksen, rakentamisen luvat ja valvonnan, jatkuvasti ylläpidetyn ja hoidetun katuverkoston kävely ja pyöräilyreittein, turvallisen liikenteen ja puhtaan juomaveden. Myös TE-palvelut siirtyvät kuntien hoidettavaksi vuoden 2024 aikana.

Kuntien palvelut pyritään tuottamaan tehokkaasti digitaalisuutta hyödyntäen. Digitaaliset menetelmät tehostavat kunnan tehtäviä, tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia yhteistyöhön kuntalaisten, yritysten ja valtion viranomaisten välillä sekä luovat edellytyksiä kunnan talouden ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen, tehostamiseen ja tietojohdamiseen.

Kuntien rakennetun ympäristön peruspalvelut ja paikkatiedot

Kunnat vastaavat rakennetun ympäristön peruspalveluista, kuten maapolitiikasta, kaavoituksesta, rakentamisen valvonnasta, kunnan uusien tilojen rakennuttamisesta (kuten koulut ja kulttuuritilat), katujen ja puistojen jatkuvasta ylläpidosta ja hoidosta, liikenteenohjauksesta, vesihuollosta. Kunnan tehtäviä hoidetaan nykyisin kaikissa kunnissa digitaalisesti, mutta digitaalisuuden taso vaihtelee kunnan ja toiminnan volyymin sekä kuntien erityispiirteiden mukaan.

Kuntien rakennetun ympäristön toimintaprosesseissa syntyy jatkuvasti uusia tietoja. Suuri osa näistä tiedoista on tiettyyn sijaintiin sidottuja *sijaintitietoja* ja yhdessä kohteiden ominaisuuksia määrittävien *ominaisuustietojen* kanssa, näitä tietoja kutsutaan *paikkatiedoiksi*. Kunnat tallentavat kunnan tehtävissä syntyviä paikkatietoja kunnan 'perusrekisterikonaisuuteen' ja ylläpitävät paikkatietoaineistoja erilaisten paikkatietosovellusten kautta. Kunnan perusrekisterikonaisuuteen voi kuulua esimerkiksi väestöosa, kaavarekisteri, kiinteistörekisteri, rakennusrekisteri, osoiterekisteri, kunnan maaomaisuuden hallinnan sovellus sekä ympäristöosa.

Kunnan tuottamia tietoja julkaistaan kunnan sisäisessä tietopalvelussa, julkisessa karttapalvelussa ja kunnan internet-sivuilla. Karttapalvelussa tietoja voidaan tarkastella kohderyhmittäin ja eri tietoja yhdistelleen helppokäyttöisen käyttöliittymän avulla erilaisilla kartta- ja ilmakuvapohjilla.

Tietoja välitetään muille viranomaisille teknisten rajapintojen välityksellä. On tärkeää, että eri kunnissa syntyvät kunnan ydintiedot ovat keskenään yhteentoimivia riippumatta siitä, millä järjestelmällä niitä tuotetaan.

Kuntien toimintatapoja ohjaavasta lainsäädännöstä

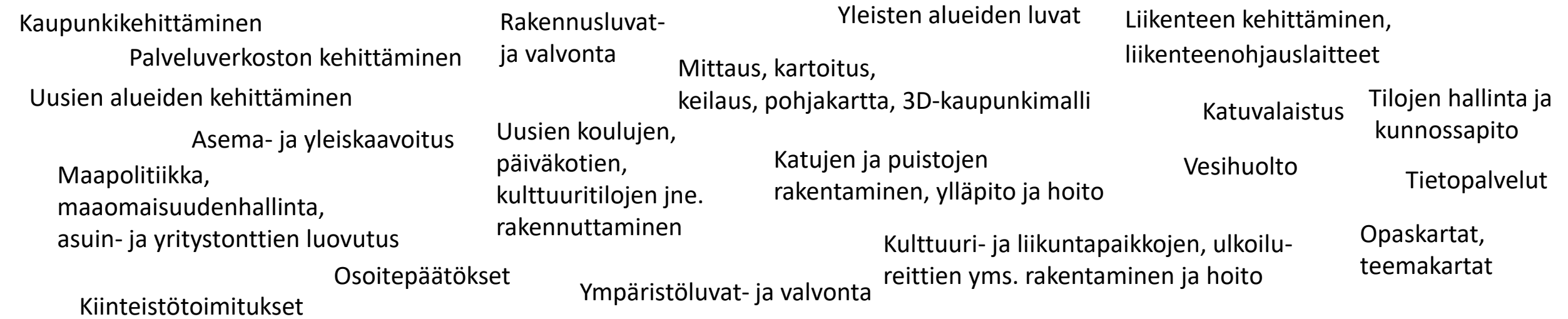
Kuntien rakennetun ympäristön toimintaa ja digikehittämistä ohjaa jatkuvasti muuttuva lainsäädäntö.

Kunnan digitaalisia toimintatapoja ohjaavat useat 'digilait'. Tiedonhallintalaissa säädetään viranomaisten tiedonhallinnan peruseriaatteista, Tietosuojalaissa ja –asetuksessa säädetään mm. henkilötietojen käsittelystä ja henkilötietojen luovutuksista viranomaistoiminnassa, Arkistolaisissa säädetään viranomaisten asiakirjojen arkistoinnista.

Kuntien rakennetun ympäristön tehtäviä ohjaavat useat toimialakohtaisen lait. Esimerkiksi alueiden käytön suunnittelusta ja kaavoituksesta säädetään Maankäyttö ja rakennuslaissa (1.1.2025 lähtien alueidenkäyttölaki). Aikaisemmin MRL ei tunnistanut digitaalisia toimintatapoja ollenkaan, mutta 2023 hyväksytyissä laeissa digitaalisuudesta on säädetty hyvinkin tarkasti. Uudessa rakentamislaisissa (voimaan 1.1.2025) säädetään periaatteet rakentamiselle ja rakentamisen ohjaukselle sekä näiden digitaalisuudelle. Tieliikennelaissa annetaan määräykset mm. tieliikenteen periaatteista, liikennesäännöistä ja liikenteenohjauksesta sekä liikenteenohjaustietojen toimittamisesta Väylän tietovarantoon. Kunnan velvollisuudesta pitää kunnossa ja puhtaana asemakaava-alueella olevia katuja määrää tällä hetkellä laki kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaana pidosta. Vesihuolto tulee toteuttaa vesihuoltolain mukaisesti.

Lainsäädäntö muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Lisäksi EU:sta tulee jatkuvasti EU-maiden yhteistä EU-lainsäädäntöä. Yhteisellä lainsäädännöllä EU-maita on tarkoitus auttaa saavuttamaan EU:n perussopimusten yhteisiä tavoitteita ja toteuttamaan tasavertaista EU-politiikkaa käytännössä.

Kuntien rakennetun ympäristön palvelukokonaisuus

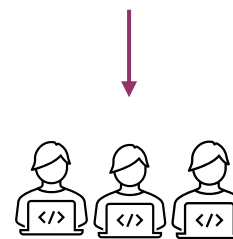
Kuntalaiset

Kunnan ja sen toimielinten päätöksiä sekä kunnan tehtävissä syntyviä paikkatietoja julkaistaan kunnan nettisivuilla, kunnan tietopalveluissa ja verkkokaupoissa. Kuntalaiset asioivat sähköisissä asiointipalveluissa, joihin tunnistaudutaan.

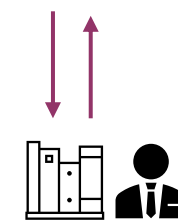
KIRA-alan yritykset

Kaavoitus, rakentamis- ja kunnossapitotoiminnassa data virtaa kunnan ja yksityisen sektorin välillä hallitusti ja salatusti rajapintojen tai sähköisten asiointipalvelujen kautta

Yksityiset tietopalvelukehittäjät

Yksityiset tietopalvelukehittäjät hyödyntävät kunnan rajapintapalveluja.

Valtion laitokset

Tietoja välitetään kunnista valtion viranomaistehtäviä varten lakiin perustuen tai tiettyyn tarkoitukseen sopimukseen perustuen salattujen yhteyksien kautta.

Avoimet rajapinnat

Kunnan dataa julkaistaan harkituin osin myös avoimissa rajapinnoissa.

Lähtökohtia kuntien rakennetun ympäristön digikehittämiselle

- Kunnissa digitalisaation tulee tukea kunnan tehtäviä ja kunnan tuottamia palveluja.
- Kunnan tehtävissä syntyvät tiedot tulee tallentaa kunnan tietovarantoihin kansallisten tietomallimääritysten mukaisina.
- Kunnissa rakennetun ympäristön tiedot ovat samaa tiedonhallinnan kokonaisuutta. Tiedot päivittyvät jatkuvasti kunnan eri yksiköiden toimintaprosesseissa, esimerkiksi kaavoitus -> infrasuunnittelu -> kadunrakentaminen -> kunnossapito.
- Kunnan perusrekisterit päivittyvät kunnan ja kunnan tilaamien yksityisen sektorin hankkeiden toimintaprosesseissa.
- On tärkeää tunnistaa, ketkä tietoja ylläpitävät ja minkälaisin prosessein.
- Kunnan tiedonhallinnalla huolehditaan siitä, että seuraavan prosessin käytettävissä on aina ajantasaiset tiedot.
- Kutakin tietoa ylläpidetään vain yhdessä tietovarannossa. Tiedonhallinta tulee järjestää niin, ettei synny samojen tietojen päällekkäistä ylläpitoa kunnan eri yksiköissä.
- Tietojen tulee virrata jatkuvasti prosessista toiseen.
- On tärkeää huolehtia siitä, että kuntien tilaamat, yksityisen sektorin tuottamat digitaaliset aineistot saadaan hankkeen aikana/päättyessä kuntaan.
- Kunnan sisäinen paikkatietopalvelu tehostaa tietojen nopeaa ja helppoa hyödyntämistä ja tietojen tarkastelua rinnakkain.
- Internetpohjaiset palvelut, some ja tekoälyn hyödyntäminen mahdollistavat tehokkaamman vuorovaikutuksen kuntalaisten kanssa.
- Kuntien tilaamissa kaupunkikehitys- ja infrahankkeissa tietojen tulee virrata kunnan ja yksityisten sektorin välillä (esim. katujen kunnossapito).
- Tietoja välitetään muiden viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin automaattisesti rajapintojen välityksellä tiedonhallintalain ja substanssiin liittyvien lakien mukaisesti.

Digitalisaation ansiosta kunnissa on viime vuosikymmeninä siirrytty 'paperin pyöryksestä' digitaalisiin 24/7-palveluihin. Kunnilla on kuitenkin edelleen suuri työ digitalisoida ennen 1990-lukua tuotettuja tietoja (kuten kaavoituksen ja rakennusvalvonnan asiakirjat).

Digitaalisilla työkaluilla tehostetaan kunnan tehtäviä ja palveluja, luodaan toimivat prosessit kunnan ja yksityisten palvelutuottajien välille sekä osallistutetaan kuntalaiset mukaan kunnan kehittämiseen.

Digitalisaation ansioista kuntien tuottamat tiedot saadaan talteen ja niitä voidaan hyödyntää tehokkaasti lukuisissa eri tehtävissä.

Rajapintateknologian ansiosta tiedot virtaavat muille viranomaisille automaattisesti.

Innovatiiviset kokeilut ja tekoäly voivat tuoda lisäbuustia kehitykseen.

Seuraavilla sivuilla on esitetty suositus pienten kuntien paikkatiedon minimille tietoluokittain:

VÄESTÖTIEDOT

PALVELUVERKKOTIEDOT

MAAPOLITIikka JA KUNNAN MAAOMAISSUUDEN HALLINTA

ASEMA- JA YLEISKAIVOITUS

KIINTEISTÖN MUODOSTUS

KIINTEISTÖVEROTUS

OSOITTEET

RAKENNUSLUVAT- JA VALVONTA

RAKENNUTTAMINEN

INFRARAKENNUTTAMINEN

INFRAOMAISSUUDEN HALLINTA

YLEISTEN ALUEIDEN LUVAT

LIIKENNESUUNNITTELU JA LIIKENTEN OHJAUS

LIIKUNTAPAIKAT JA RETKEILYREITIT

KUNNOSSAPITO

YMPÄRISTÖNSUOJELU

YMPÄRISTÖLUVAT JA -VALVONTA

KUNNAN ASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN HALLINNASTA

KUNNAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN TIEDONHALLINTAKOKONAISUUS

KOKONAISSARKKITEHTUURITARKASTELU

PAIKKATIETOJEN JULKAISU

TIETOJEN TOIMITTAMINEN VALTION VIRANOMAISILLE

RAJAPINTASOPIMUKSET YKSITYISEN SEKTORIN KANSSA

Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty kuntien tilapalvelut, vesihuolto, jätehuolto sekä ympäristöterveydenhuolto.

Väestötiedot

Jokaisessa kunnassa tulee olla tieto siitä, keitä kunnassa vakituisesti asuu. Kuntalaisten perustietoja tarvitaan kunnan useissa tehtävissä ja päätöksenteossa. Kunnan tulee pystyä identifioimaan omat kuntalaisensa ja tarkistamaan tietoja eri tilanteissa. Tiedot ovat välttämättömiä jo kuntalaisten oikeuksien ja demokratian toteutumisenkin kannalta.

DVV ylläpitää valtakunnallista väestörekisteriä. Väestörekisterissä henkilöistä on tallennettu kuntalaisten perustiedot, kuten nimi, osoite, ikä, sukupuoli ja perhesuhteet, ei esimerkiksi henkilön terveyteen tai toimeentuloon liittyviä tietoja.

Valtaosalla kuntia on käytössään kuntarekisteriin kuuluva väestöosa, johon kunnan väestötiedot ajetaan DVV:n ylläpitämästä väestörekisteristä säännöllisin väliajoin. Mikäli kunnalla ei ole väestörekisterisovellusta, voi kunta tehdä yksittäisiä kyselyjä suoraan väestörekisteristä.

Kunnalla on tehtäviinsä perustuen lakiin perustuva oikeus tarkastella oman kuntansa väestörekisteritietoja. Henkilötietoja tulee käsitellä henkilötietolain mukaisesti.

Henkilötietoja ei julkaista avoimissa tietopalveluissa eikä rajapinnoissa. Henkilötietoja luovutetaan vain niille viranomaisille, joilla on laissa säädetty peruste käsitellä henkilötietoja. Kunnat tarvitsevat tiedot myös turvakiellon alaisista henkilötiedoista. Näitä tietoja käsitellään erityisellä huolellisuudella ja vain niiden viranomaisten toimesta, joilla on lakiin perustuva oikeus käsitellä turvakiellon alaisia tietoja.

Esimerkkejä, mihin kunta tarvitsee väestötietoja

- Kunnan asukkailla ja kunnan jäsenillä on oikeuksia ja myös velvollisuuksia. Kunnan on voitava tarkistaa erilaisissa tilanteissa, vaikuttaako tietyn henkilön asema kuntalaisena hänen oikeuksiinsa tai velvollisuuksiinsa.
- Kunnan jäsen voi tehdä kunnan päätökseen oikaisuvaatimuksen tai kunnallisvalituksen (kuntalaki 137 §). Kunnan on voitava tarkistaa, onko oikaisuvaatimuksen tekijä kunnan jäsen.
- Kunnallisiin luottamustoimiin voidaan valita vain kunnan jäseniä. Kunnan on voitava tarkistaa luottamustoimiin valittavien kotikunta valintahetkellä ja tarvittaessa myös jälkeinpäin.
- Vain kunnan jäsenet voivat osallistua kunnallisiin vaaleihin ehdokkaina. Kunnan on voitava tarkistaa vaali- ja ehdokasluetteloiden oikeellisuus.
- Kunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta säädetään kuntalain 5 luvussa. Kunnan on voitava todentaa kuntalaisen jäsenyys esim. kuntalaisaloitteisiin tai kansanäänestysaloitteisiin liittyen.
- Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunnan tulee tietää keitä nämä palvelut koskevat.
- Kunnan sivistystoimi tarvitsee ajantasaisia tietoja koulun oppilaista (kuten asuinosoite, oppilaan huoltajat) päivittäisessä toiminnassaan.
- Koulukuljetukset voidaan määrittää lapsen asuinosoitteen ja koulun välimatkan perusteella. Kunta voi analysoida, ketkä ovat oikeutettuja kuljetuspalveluihin.
- Työllisyyspalvelujen siirtyessä kuntien järjestettäväksi tarvitaan työllisyyspalvelun järjestämisessä päivittäin väestötietojen tarkistuksia.

Esimerkkejä, mihin kunta tarvitsee väestötietoja

- Kiinteistömuodostuksen, tonttipalvelujen, rakennusvalvonnan ja ympäristövalvonnan tehtävissä hyödynnetään väestötietoja päivittäin, jotta oikeat asianosaiset voidaan varmistaa.
- Jos kuntalainen tekee tietopyynnön omista tiedoistaan, väestörekisteritietojen avulla voidaan varmistua, että kyse on ko. kuntalaisesta.
- Kunnat toimivat poikkeusoloissa asuntokannan sääntelyviranomaisina (Valmiuslaki 7 luku 51 §). Tässä tehtävässä tarvitaan väestötietorekisterin tietoja.
- Kunnilla on käytössään tekstiviestipalveluita, joiden avulla kunta voi tiedottaa kuntalaisille nopeasti ja tehokkaasti, esimerkiksi vesikatkoksesta putkirikkotilanteessa. Asianosaisten identifiointi voidaan varmistaa väestötietojen perusteella.
- Henkilön osoite- yms. tiedoilla voi olla merkitystä asianosaisuuden näkökulmasta esimerkiksi kaavoitushankkeissa.
- Kunnan palvelujen tehokasta suunnittelua sekä tilastointia varten kunnan tulee voida tehdä alueellisia analyyseja väestötietoihin perustuen (esimerkiksi kunnan väestön alueellinen ikäjakauma).

Väestötiedot / Minimisuositus

Pienen kunnan väestötietominimiksi suositellaan:

Kunnalla on käytössään kunnan perusrekisterikonaisuuteen liittyvä väestörekisterisovellus. Sovellus toimii kunnan sisäverkon kautta. Sovelluksen käyttöoikeuksilla hallinnoidaan, mitä tietoja kukin käyttäjä voi nähdä/hakea. Erityisesti sosiaaliturvatunnukset ja turvakiellon alaiset tiedot ovat vain hyvin harvojen käyttäjien käytettävissä. Sovellus sisältää lokitietojen talteenoton, joten henkilötietojen käyttöä voidaan jatkuvasti seurata.

Kunnassa on riittävä asiantuntemus henkilötietojen käsittelyn periaatteista. Sovelluksella on kunnassa pääkäyttäjä, joka osaa opastaa muita käyttäjiä tarvittaessa. Kaikki väestörekisteriä käyttävät henkilöt ovat osallistuneet koulutukseen tai saaneet riittävän opastuksen tietojen käyttöön turvallisella tavalla.

Kunnassa olevan väestöosan tiedot päivittyvät DVV:ltä rajapinnan kautta automaattisesti. Tiedon siirtoyhteys on toteutettu kansallisen palveluväylän kautta. Lue lisää: [Palveluväylä | Digi- ja väestötietovirasto | Digi- ja väestötietovirasto \(dvv.fi\)](#)

Kunnassa on osaaminen tuottaa paikkatietopohjaisia alueellisia analyyseja väestöryhmittäin (esim. väestön jakautuminen eri alueille ikäryhmittäin) tai vaihtoehtoisesti kunnalla on asiantuntemus tarvittavien tilastojen tilaamiseen ohjelmistotoimittajalta (esim. kerran vuodessa).

*HUOMIO: Väestötiedoista tuotettavat tilastot julkaistaan aina anonymoineina, ilman henkilöiden yksilöiviä tietoja.
HUOMIO: Vaikka työntekijällä olisi tunnukset ja käyttöoikeudet tarkastella väestörekisteritietoja, rekisterin tietoja saa tarkastella vain tiettyä perusteltua työtarkoitusta varten.*

Kunnan palvelukokonaisuuden ja elinvoimaisuuden edistämistehtävästä

Palveluverkon kehittäminen

Palveluverkon kehittämisellä tarkoitetaan kunnan palvelujen kokonaisuuden suunnitelmallista kehittämistä.

Kuntalain mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla.

Kunta on vastuussa palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä, tuottamistavasta, tuottamisen valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Kunnalta edellytetään myös kulttuurin ja vapaa-ajan toiminnan ja toimintamahdollisuuksien edistämistä. Laeissa ei kuitenkaan aseteta yksiselitteisiä velvoitteita tai mitoitusperusteita palveluiden järjestämiselle.

Palveluverkkotiedot

Jokaisella kunnalla tulee olla tiedossaan tilannekuva kunnan palvelujen kokonaisuudesta, kuten kunnan alueella tai lähietäisyydellä toimivista kouluista, päiväkodeista, kulttuuri-, liikunta- ja virkistyspalveluista sekä muiden viranomaisten (kuten sosiaali- ja terveystieteiden, palo- ja pelastustoimi) ja yksityisten yritysten tarjoamista peruspalveluista sekä erityisesti pienissä kunnissa myös lähikuntien palvelutarjonnasta.

On tärkeää, että palveluverkkoa on pohdittu kunnassa lainsäädännön, kuntalaisen hyvinvoinnin, kunnan elinvoimaisuuden ja talouden näkökulmasta.

Palvelujen suunnittelu tehostuu kun palvelujen kokonaisuutta suunnitellaan paikkatietopohjaisesti kartalla. Palveluverkon suunnittelu voi edellyttää väestötietojen analysointia, pienen kunnan erityisolosuhteiden huomiointia sekä useiden eri tietoa-aineistojen tarkastelua.

Kunnan palvelujen tulee olla helposti löydettävissä internetin kautta.

Palveluverkon suunnittelu / Minimisuositus

Pienen kunnan palveluverkon paikkatietominimiksi suositellaan:

Kunnan elinvoimaisuuden kehittämiseksi kunnalla on tilannekuva kunnan tarjolla olevien palvelujen kokonaisuudesta sekä suunnitelma kunnan palvelukokonaisuuden kehittämiseksi. Suunnittelussa tulee huomioida kunnan talous, kunnan erityispiirteet ja paikalliset olosuhteet, vieruskuntien palvelut ja digitalisaation mahdollisuudet sekä kuntalaisten kehitystoiveet.

Tietojen kokoaminen paikkatietopohjaisesti, kustannusten laskenta, kuntakyselyt ja eri ratkaisuvaihtoehtojen paikkatietopohjainen vertailu tehostavat palveluverkoston suunnittelua ja kehittämistä.

Väestön jakautuminen eri alueille ja väestöennuste tulee huomioida uusien palvelujen suunnittelun yhteydessä.

Pienissä kunnissa suositellaan palvelujen suunnittelua ja toteutusta **yhdessä vieruskuntien kanssa**. Ei erityisiä vaatimuksia järjestelmille, tarkastelussa voi käyttää vaikkapa maksutonta paikkatietosovellusta. Tarvittaessa palveluverkon suunnittelussa ja kehittämisessä voi käyttää apuna konsulttia.

Kunnan palvelukohteet (kuten koulut, päiväkodit, urheilu- ja kulttuurikohteet) tulee olla helposti löydettävissä netin kautta.

Maapolitiikka ja kunnan maaomaisuuden hallinta

Kunnan maapolitiikka

Kunnan maapolitiikka käsittää kunnan maanhankintaan ja kaavojen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset yhdyskuntien kehittämiseksi. Maapolitiikan, yleiskaavoituksen, asunto- ja elinkeinopolitiikan keinoin varmistetaan kunnan strategisen tavoitteen onnistuminen.

Kunnan maapolitiikalla on tärkeä merkitys kunnan elinvoimaisuuteen. Käytännössä maapolitiikka sisältää mm. maan hankkimista, tonttien tai rakennuspaikkojen luovuttamista, kaavoitukseen liittyvien sopimusten tekoa, yksityisessä omistuksessa olevien tonttien rakentamisen edistämistä.

Kunnan maa- ja metsäomaisuuden hallinta

Maaomaisuuden hallinta on tärkeä osa kunnan maa- ja elinkeinopolitiikkaa.

Metsäomaisuuden hallinta ja metsien hoito ovat tärkeä osa kunnan omaisuuden hallintaa. Useissa pienissä kunnissa metsät ovat merkittävä omaisuuserä. Kuntien metsäomaisuuden hallinnassa korostuvat entistä enemmän myös niiden suojelutarpeet sekä merkitys kansalaisten hyvinvoinnille ja virkistäytymiselle.

Pienillä maalaiskunnilla on usein myös pelto-omaisuutta, erityisesti asemakaava-alueen reunamilla raakamaana.

Tontit

Tonttien luovutus on tärkeä osa kunnan elinvoimaisuutta ja alueiden kehittämistä ja houkuttelevuutta. Kunnat luovuttavat asuntotontteja, yritystontteja ja loma-asuntotontteja. Uusien yritysten saaminen kuntaan voi olla merkittävä tekijä kunnan elinvoimaisuuden, talouden ja työllisyyden kannalta.

Maapolitiikka ja kunnan maaomaisuuden hallinta

Jokaisella kunnalla tulee olla tiedossaan, mitkä alueet kunta itse omistaa ja mitkä alueet kunta vuokraa (mukaan lukien sisään- ja ulosvuokraus sekä mahdolliset käyttö- ja hoitosopimukset) sekä vuokra-alueisiin liittyvät taloustiedot. Paikkatietopohjainen tietojen tarkastelu tehostaa kunnan maaomaisuudenhallintaa merkittävästi.

Yritystontit voivat olla tärkeä osa kunnan elinvoimaisuutta, joten kunnan kannattaa pohtia yritystonttien tarjontaa ja kehittämistä. Tarjolla olevien yritystonttien tulee olla helposti löydettävissä internetin kautta.

Kunnalla tulee olla ajantasaiset tiedot tarjolla olevista asuin- ja loma-asuntotonteista. Tonttitietojen tulee olla julkaistuinä internetissä ja tietojen tulee olla helposti löydettävissä netistä.

Metsät ovat arvokas osa kunnan maaomaisuutta. Kunnalla tulee olla tiedot kunnan metsäomaisuudesta sekä metsien hakkuu- ja hoitotilanteesta. Tyypillisesti näitä tietoja ylläpidetään paikallisen metsänhoitoyhdistysten tietopalvelussa osana yhdistyksen asiakkailleen tarjoamia palveluja.

Maaomaisuuden hallinta / Minimisuositus

Pienen kunnan maaomaisuuden hallinnan paikkatietominimiksi suositellaan:

Riippuen kunnan maaomaisuuden määrästä, tarvitaan kunnan maaomaisuuden hallinnan sovellus tai muu paikkatietopohjainen esitystapa kunnan omistamista ja vuokraamista maa-alueista. Minimissään kunnan maaomaisuustietoja voi tarkastella maksuttomalla paikkatietosovelluksella.

Suosittelaa, että kunnan maaomaisuustiedot julkaistaan kunnan sisäisessä karttapalvelussa, jotta tiedot ovat nopeasti saatavilla päätöksenteon yhteydessä.

Kunnan tulee pystyä esittämään paikkatietopohjaisesti netissä, minkälaisia asuin- ja yritystontteja kunta tarjoaa. Vaihtoehtoisesti/lisäksi tontteja voidaan markkinoida ja myydä myös yksityisten yritysten välityspalvelujen kautta. Uusien tonttien tulee löytyä helposti netistä.

Metsäomaisuuden tietoja sekä metsän hoito- ja hakkuusuunnitelmia voi tarkastella esim. metsänhoitoyhdistyksen palvelusta, mikäli kunta on metsänhoitoyhdistyksen jäsen.

Asema- ja yleiskaavoitus / Yleistä

Kunta on yleis- ja asemakaavoituksen vastuuviranomainen. Maankäyttö ja rakennuslain (1.1.2025 alueidenkäyttölaki) mukaan kunnan on huolehdittava alueidenkäytön suunnittelusta alueellaan. Kunnalla tulee olla käytettävissään näihin tehtäviin riittävät voimavarat ja asiantuntemus.

Kaavoituksen avulla luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle ja sen kehittämiselle.

Yleiskaavoituksella suunnitellaan yhdyskunnan eri toimintojen, kuten asutuksen, palvelujen ja työpaikkojen sekä virkistysalueiden sijoittamisen yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteensovittaminen.

Asemakaava on yleiskaavaan pohjautuva, yksityiskohtainen alueidenkäytön suunnitelma.

Asemakaavoituksella kunta osoittaa esimerkiksi sen, missä kadut, puistot ja tontit sijaitsevat sekä mihin ja kuinka paljon saa rakentaa.

Ranta-asemakaava tarvitaan, kun halutaan rakentaa vesistöjen rannoille, joille ei ole entuudestaan asema- tai yleiskaavaa. Ranta-asemakaava on yksityiskohtainen suunnitelma ranta-alueen maankäytön ja rakentamisen järjestämisestä. Ranta-asemakaavan voi laatia myös maanomistaja.

Asema- ja yleiskaavoitus / Resursseista

Maankäyttö ja rakennuslain mukaan kunnassa, jonka asukasluku on yli 6 000, tulee olla *kaavoittaja*, jolla on kunnan kaavoitustehtävien hoidon edellyttämä pätevyys. Kaavoittaja voi olla myös kuntien yhteinen tai kunta voi antaa tehtävän sopimuksen nojalla toisen kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevan kaavoittajan hoidettavaksi. Alle 6000 asukkaan kunnissa, joissa ei ole omaa tai muun kunnan kanssa yhteistä kaavoittajaa, maankäytön ohjauksesta vastaa kunta.

Kaavoitus- ja rakentamisasetuksen mukaan kaavan *laatijalla* tulee olla suunnittelutehtävään soveltuva korkeakoulututkinto ja tehtävän vaativuuden edellyttämä riittävä kokemus.

Kaavat hyväksytään kunnan demokraattisessa toimielimessä. Vaikka kaava-alueen suunnittelu ja kaavanlaadinta tilattaisiin yksityiseltä sektorilta, kaavahankkeiden läpivienti edellyttää kunnalta joka tapauksessa omia resursseja. Kaavahankkeen läpivienti edellyttää hankinta- ja koordinoitiossaamista, kaavoituksen ja kunnallisen päätöksenteon tuntemusta, hyvää asiakirjojen ja tietojen hallintaa sekä kaavatietojen julkaisuperiaatteiden tuntemusta.

Pienissä kunnissa on usein paljon rantarakentamista. Ranta-asemakaavojen laadinta edellyttää perehtyneisyyttä rantarakentamisen lainalaisuuksiin sekä ympäristönäkökulmiin.

Kaavoitukseen kuuluu aina osallisuus. Kaikkien, joita kaavoitushanke koskee, on voitava vaikuttaa kaavahankkeeseen. Kunnalla tulee olla tarvittava osaaminen osallisuuden toteuttamiseen ja tarvittavaan vuorovaikutukseen ja viestintään. Kunta kuuluttaa kaavat julkisesti nähtäville kaavan ehdotusvaiheessa ja järjestää vuorovaikutuksen kuntalaisten kanssa tapahtumina sekä digitaalisin välinein. Kunta kuuluttaa toimielimen hyväksymän kaavan voimaan netissä kun sitä koskevat mahdolliset valitukset on käsitelty. Uusi kaava päivitetään myös osaksi kunnan ajantasakaavayhdistelmää.

Vaatimukset alueidenkäytön digitaalisuutta koskien

Vuonna 2023 eduskunta hyväksyi Maankäyttö ja rakentamislakiin muutokset, joiden myötä kaavojen määrämuotoisuus tulee osaksi lainsäädäntöä. Muutoksen myötä asema- ja yleiskaavat sekä tonttijaot tuotetaan jatkossa (viimeistään 1.1.2029 lähtien) kaikille yhteisten, **kansallisen tietomallin mukaisina**:

- Yleiskaava laaditaan jatkossa valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Yleiskaava koostuu kaavakohteista ja kaavamääräyksistä. Yleiskaavan kaavakohteet ja -määräykset esitetään valtakunnallisesti *vakiomuotoisena kartalla* ja tarvittaessa erillisenä asiakirjana. Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteentoimivasta tietomallimuodosta sekä kaavakohteiden ja -määräysten vakiomuotoisesta esitystavasta. (40 §)
- Asemakaava laaditaan jatkossa valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Asemakaava koostuu kaavakohteista ja kaavamääräyksistä. Asemakaavan kaavakohteet ja -määräykset esitetään valtakunnallisesti vakiomuotoisena kartalla. Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteentoimivasta tietomallimuodosta, kaavakohteiden ja -määräysten vakiomuotoisesta esitystavasta sekä 3 momentissa tarkoitettulla erillisellä päätöksellä muutettujen tietojen viemisestä kaavaan. (55 §)
- Tonttijako laaditaan jatkossa valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Tonttijako esitetään valtakunnallisesti vakiomuotoisena kartalla ja tarvittaessa erillisenä asiakirjana. Tonttijako esitetään asemakaavakartalla, jos se on laadittu ja hyväksytty osana asemakaavaa. Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteentoimivasta tietomallimuodosta ja vakiomuotoisesta esitystavasta. (78 b §)

Ympäristöministeriön Katja-hankkeessa on valmisteltu maankäyttö- ja rakennuslain nojalla annettava asetus kaavan ja tonttijaon yhteentoimivasta tietomallimuodosta ja vakiomuotoisesta esitystavasta. Asetus korvaa aikaisemman asetuksen kaavoissa käytettävistä merkinnöistä

Tietomallit löytyvät: [Tietomallit \(suomi.fi\)](https://www.tietomallit.fi)

Alueidenkäytön tietojen toimittaminen Ryhti-järjestelmään

Helmikuussa 2023 eduskunta hyväksyi uuden RYTJ-lain, joka edellyttää, että kunnan tehtävissä syntyviä kaava- ja tonttijakotietomalleja tulee toimittaa Syken Ryhti-järjestelmään viimeistään 1.1.2029 lähtien (viiden vuoden siirtymäaika). Aineistoja toimitetaan vaiheittain:

- 1) tieto kaavan vireille tulosta ja suunnittelualueen rajausta;
- 2) kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma;
- 3) tieto kaavan valmisteluaineiston nähtäville asettamisesta;
- 4) kaavaehdotus;**
- 5) tieto kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta;
- 6) hyväksytty kaava;**
- 7) tieto kaavaa koskevan päätöksen muutoksenhaun vireilläolosta;
- 8) tieto kaavan tai sen osan voimaantulosta;
- 9) lainvoimainen kaava;**
- 10) hyväksytyn kaavan selostus;
- 11) tieto kaavan kumoutumisesta;
- 12) voimaantullut tonttijako sekä tieto tonttijaon kumoutumisesta;**
- 13) rakennuskielto sekä tieto kiellon kumoutumisesta tai raukeamisesta;
- 14) rakentamisrajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
- 15) toimenpiderajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
- 16) suunnittelutarvealue sekä tieto sen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
- 17) voimaantullut rakennusjärjestys.

Kaavaehdotus, hyväksytty kaava, lainvoimainen kaava sekä voimaantullut tonttijako ja tieto tonttijaon kumoutumisesta (kohdat 4,6,9,12) on toimitettava rakennetun ympäristön tietojärjestelmään yhteentoimivassa ja koneluettavassa tietomallimuodossa. Muiden alueidenkäytön tietojen osalta ei edellytetä tietomallia.

Uusien rakennetun ympäristön lakien digivaikutukset kunnille

Uusien lakien digivelvoitteet edellyttävät käytännössä, että kunnan käyttämien kaavantuotanto-ohjelmistojen on kyettävä tuottamaan kansallisen tietomallin mukaisia kaavoja koneluettavine kaavamääräyksineen.

Tietomallipohjaiseen kaavoitukseen siirtyminen edellyttää laajamittaista koulutusta niin kunnille kuin kaavakonsulteillekin sekä kunnan ja kaavoittajien yhteistyön tiivistämistä ja prosessien yhteistä hallintaa.

Tietojen toimittaminen Ryhtiin edellyttää rajapintayhteyksiä kunnan (tai kunnan käyttämän konsultin) palvelimen ja Ryhti-järjestelmän välillä kansallisen palveluväylän kautta. Vaihtoehtoisesti, mikäli kunta tuottaa kaavoja hyvin harvoin, kunta voi toimittaa RYTJ-lain 5§:ssä listatut tiedot Ryhti-järjestelmän latauskäyttöliittymän kautta (vaiheittain).

Kun kunta tilaa kaavahankkeen yksityiseltä kaavakonsultilta, tulee hankkeen tilauksessa edellyttää, että konsultti toimittaa RYTJ-lain 5§ mukaiset tiedot kunnalle. On tärkeää, että kunta ottaa kaikki kaavahankkeen aineistot talteen ajantasakaavayhdistelmän ylläpitoa, mahdollista myöhempää käsittelyä, mahdollisia kaavaan liittyviä kyselyjä sekä arkistointia varten.

Mikäli kunta haluaa, hankkeeseen voi sisältyä, että konsultti toimittaa tiedot kunnan puolesta myös Ryhtiin, mutta kunnan tulee ottaa itselleen kaikki aineistot talteen joka tapauksessa.

Kaavoitus / Minimisuositus

Kaavoituksen osalta suositellaan että:

- Kunnalla on vähintäänkin toisen kunnan tai toisten kuntien kanssa yhteinen kaavoittaja, joka suunnittelee kunnan kaavoituksen kehittymistä kokonaisuutena sekä tilaa tarvittavat kaavoitustyöt kunnalle/kunnille. Jos kunnalla ei ole edes toisen kunnan kanssa yhteistä kaavoittajaa, kunta kokonaisuutena vastaa kunnan kaavoituksesta.
- Kaavojen laadinnan osalta edellytyksenä on, että kunta tilaa kaavasunnittelun pätevältä kaavakonsultilta. Tällöinkin kaavoihin liittyvät viranomaispäätökset (sekä mahdollisten muiden tarvittavien selvitysten ja aineistojen tilaaminen) tehdään kuitenkin kunnassa.
- Kunnalla on tiedossaan kunnan kaavoituksen kokonaistilanne sekä hallinnassaan ja arkistoituna asiakirjat kaavakarttoineen ja -selosteineen **kaikista voimassa olevista kaavoista**.
- Kunta ylläpitää ajantasakaavayhdistelmää, jossa on aluerajoina esitetty kaavojen voimassa oleva osuus. Kuhunkin alueeseen liittyy (minimissään) skannattu pdf-dokumentti ko. alueeseen liittyvästä kaavasta selosteineen.
- Kaava hyväksytään kunnan toimielimessä. Kunnan viranhaltija toimii esittelijänä toimielimen kokouksessa. Päätöksenteon hallinnointi kuuluu joka tapauksessa kunnalle. Kun hyväksyttyä kaavaa koskevat mahdolliset valitukset on käsitelty, kunta kuuluttaa kaavan voimaan.
- Kaavoihin liittyvät päätökset vietään kunnan päätöksentekojärjestelmään ja kaikki kaava-asiakirjat arkistoidaan kunnan arkistoon. Uusi kaava päivitetään kunnan ajantasakaavayhdistelmään. Kaikki syntyneet digitaaliset aineistot otetaan talteen tiettyyn tallennuspaikkaan.
- Uuden lain mukaan asema- ja yleiskaavat laaditaan 1.1.2025 lähtien kansallisen tietomallin mukaisena, joten viimeistään 1.1.2029 lähtien kunnalla tulee olla kyvykkyydet tuottaa kaava kansallisen tietomallin mukaisena tai kyvykkyys kaavan tilaamiseen konsultilta lain vaatimusten mukaisena.
- Kaavahankkeessa vaaditaan aina hyvää kaavahankkeen, hankkeessa syntyvien tietomallien ja päätösasiakirjojen hallinnointia sekä tietojen julkaisuperiaatteiden tuntemusta.
- Kaavahankkeen aikana syntyvät tiedot tallennetaan vaiheittain kunnan hankkimaan ohjelmistoon, joka voi olla kunnan omalla tai konsultin ylläpitämällä palvelimella (sopimuksen mukaisesti).
- Kaavan pohjana tulee käyttää riittävän tarkkaa pohjakarttaa ja pohjakartta tulee hyväksyttää asianmukaisesti.

Kaavoitus / Minimisuositus (jatkuu...)

- Uuden alueen kaavoitus vaatii usein pohjakartoitusta tai vähintäänkin pohjakartan ja rajapyykkien tarkistamista.
- Kaavoituksessa tarvitaan myös muita liiteaineistoja, kuten kaavoitettavan alueen johtotietoja.
- *Kaavan laatijalla (kunnan oma tai konsultti)* tulee olla riittävä perehtyneisyys kaavaprosessiin, uuteen kaavoitusta koskevaan lainsäädäntöön, kaavatietomallin sisältöön sekä sen vaadittuihin ja vapaaehtoiisiin tietoihin, koodistoihin sekä kaavatietojen käsittelyyn turvallisuuden kannalta (kuten maanalaisten kohteiden hallinta).
- Uuden RYTJ-lain mukaan kunnan tulee *toimittaa* kaavan tietomalleja vaiheittain Suomen ympäristökeskuksen Ryhti-järjestelmään. Kunta tai konsultti kokoaa aineistot vaiheittain kunnan järjestelmään tai konsultin ylläpitämään kaavojen julkaisupalveluun kaavaprosessin aikana ja välittää tiedot rajapintojen kautta Ryhtiin. Vaihtoehtoisesti, mikäli kunnalla ei ole käytössään mitään omaa ohjelmistoa edes konsultin kautta, kunta tai kunnan kaavakonsultti voi tallentaa kaavat ja siihen liittyvät päätökset ja muut aineistot vaiheittain Ryhtiin järjestelmän ylläpitokäyttöliittymän kautta. On kuitenkin tärkeää, että kunta ottaa kaikki (täsmälleen samat) kaavahankeen aineistot myös itsellensä talteen.
- Kunta hallinnoi kaavojen julkaisua kunnan nettisivuilta.
- Kunta ylläpitää ajantasa-asemakaavaa sekä yleiskaavayhdistelmää joko kunnan paikkatieto-ohjelmistoilla tai konsultin avustuksella konsultin palvelimella.
- Kaavoihin liittyvät päätökset tulee löytyä kunnan päätöksentekojärjestelmästä ja kaikki voimaan tulleet kaavat kaavaselosteineen kunnan arkistosta. (Kunnilla on kaavojen osalta edelleen pääosin paperiarkistoja).
- Kansallisarkiston on suunniteltu olevan *pysyvän sähköisen arkistoinnin* arkistointipaikka, mutta nykyisellään kansallisarkisto ei tunnista kaavatietomallia arkistoitavaksi asiakirjaksi.
- Kunnan toimielin hyväksyy kaavan edelleen perustuen pdf-muotoisiin, 'ihmisluettaviin' asiakirjoihin. Virallinen kaava on se kaavadokumentti, joka on hyväksytty kunnan demokraattisessa toimielimessä ja jonka kunta kuuluttaa voimaan kun kaavaa koskevat mahdolliset valitukset on käsitelty.

Kaavoitus / Minimisuositus (jatkuu...)

Vaatimuksia kunnan (tai konsultin) digitaaliseen toimintaympäristöön:

- 2023 muutetun naankäyttö- ja rakentamislain (1.1.2025 alkaen alueidenkäyttölaki) mukaan asema-, ja yleiskaavat sekä tonttijaot tulee tuottaa *kansallisen kaavatietomallin mukaisina*. Näin ollen kunnan omassa tai kunnan käyttämän konsultin tarjoamassa kaavoitusohjelmistossa tulee olla kyvykkyys tuottaa digitaalinen kaava kansallisen tietomallin mukaisena kansallisin koodistoin.
- Kunnan tulee hakea Syken Ryhti-järjestelmästä kullekin uudelle kaavalle (ml. muutoskaavalle) pysyvä yksilöivä tunnus. Tunnus haetaan kaavan vireilletulovaiheessa ja tallennetaan kaavan tietomalliin koko kaavahankkeen ajaksi.
- Kunnan tai kunnan konsultin kaavoitusohjelmistossa tulee olla kyvykkyys tallentaa kaavahankkeen tiedot RYTJ-lain 5§ mukaisin vaihein.
- Kunnalla tulee olla kyvykkyys ylläpitää ajantasakaavayhdistelmää joko itse tai konsultin tarjoamana palveluna.
- Uuden lain mukaan kunnan tulee toimittaa kaavoja Ryhti-järjestelmään. Kunnan tulee olla liittynyt kansalliseen palveluväylään, jonka kautta kaavoja välitetään Syken Ryhti-järjestelmään tai vaihtoehtoisesti, jos on kyse hyvin pienestä kunnasta, jossa kaavoitushankkeita tehdään vain hyvin harvakseltaan, tiedot voidaan viedä Ryhti-käyttöliittymän kautta. Kunta tekee sopimuksen Syken kanssa Ryhti-järjestelmän käytöstä.
- Kunnan sisäisessä tiedonhallintakokonaisuudessa tulee olla määrätty paikka, jonne kaikki kaava- ja tonttijakotietomallit ja liiteaineistot kerätään jatkuvasti. Kunta hallinnoi myös kaavadokumenttien julkaisua kunnan nettisivuilta.
- Jos kunta tuottaa kaavat itse, on hyödyllistä käyttää myös 3D-visualisointtyökaluja suunnitteluun, aineistojen yhdistelyyn ja kaavaluonnosten tarkasteluun.

Kaavoitukseen liittyviä huomioita pienissä kunnissa

- Konsultti ei voi hoitaa kaavahanketta sataprosenttisesti. Kunnalta tarvitaan joka tapauksessa asiantuntemus ja resurssit kaavahankkeen esiselvittelyyn, kaavahankkeen tilaamiseen ja valvontaan, toimielinten päätösten esittelyyn, asiakirjahallintaan sekä kaavatietojen julkaisuun kunnan nettisivujen kautta.
- Asemakaavamuutokset edellyttävät perehtymistä muutettavan, aikaisemman kaavan sisältöön sekä kaavaan liittyviin aikaisempiin selvityksiin ja muihin liiteaineistoihin. Aikaisemmat kaavat löytyvät kunnan arkistosta.
- Kaavoitusta on tehty digitaalisesti pitkään sitä mukaa kuin digitaaliset työkalut ovat kehittyneet. Kaavoja on tehty vuosikymmenten aikoina eri henkilöiden toimesta hieman eri tavoin. Aiemmin ei ole ollut lain määräämää vaatimusta täsmälleen saman tietomallin mukaisen kaavan tuottamisesta. Eri järjestelmillä kaavoja on tuotettu hieman eri periaattein ja rakentein. Kunnilla on hyvin moninaisia kaava-aineistoja. Kaikkien aiempien, edelleen voimassa olevien kaavojen yhdenmukaistaminen tarvitsisi huomattavia lisäresursseja kuntiin.
- Kunnat toimittavat Verohallinnolle tietoja kiinteistöverotusta varten esim. asemakaava-alueen tontit sekä tontit, joilta tulee periä korotettua kiinteistöveroä. Tämä vaatii näiden tietojen huolellista hallintaa.
- Maanmittauslaitos huolehtii pienten kuntien kiinteistötoimituksista sekä kiinteistörekisterin ylläpidosta. MML tekee myös rajamerkkien korjaamista. Rajapyykkejä voi myös siirtyä tai poistua maastossa. Kaavahankkeissa saatetaan joutua selvittelemään rajamerkkien oikeellisuutta.
- Kaavahankkeisiin liittyvä tonttijako on tarpeen tehdä yhteistyössä MML:n kanssa.
- Kaavan pohjakartta hyväksytään kunnassa. Mikäli kunnassa ei ole viranomaista, joka voisi hyväksyä pohjakartan, palvelu täytyy hankkia toisesta kunnasta, jossa ko. viranomainen on. Maanmittauslaitos on vuonna 2014 lopettanut pohjakarttojen hyväksymispalvelun kunnille.

Kiinteistönmuodostus ja kiinteistörekisterin ylläpito

Kiinteistöllä tarkoitetaan kiinteistörekisteriin kiinteistönä merkittyä maa- tai vesialueen omistuksen yksikköä. Kiinteistöön kuuluvat sillä sijaitsevat kiinteistön omistajan omistamat rakennukset ja kiinteät laitteet.

Kiinteistönmuodostuksella tarkoitetaan kaikkia niitä päätöksiä ja toimenpiteitä, jolla ylläpidetään kiinteistöjärjestelmää. Kiinteistömuodostustoimenpiteitä ovat esimerkiksi kiinteistön lainhuudatus, tontin lohkominen, rasitetoimitus ja rajankäynti.

Tyypillisesti **pienet kunnat eivät tee itse kiinteistömuodostusta**, vaan Maanmittauslaitos huolehtii pienten kuntien kiinteistömuodostuksesta ja kiinteistörekisterin (KTJ) ylläpidosta.

Uuden alueen kaavoitushankkeeseen sisältyy tyypillisesti aluevarauksia uusille tonteille. Aluevaraus voi maankäytön suunnittelun alkuvaiheessa olla kokonainen kortteli. *Tonttijako*, jossa kortteli lohkotaan tonteiksi, voidaan tehdä joko osana kaavoitusta tai erillisenä sitovana tonttijakona. *Kiinteistönmuodostus* etenee prosessina: ensin on tiettyyn käyttötarkoitukseen osoitettu kortteli, sitten 'tonttijakotontti' ja lopulta rekisteröity kiinteistö. Sitovat tonttijaot tulee uuden RYTJ-lain 5§ mukaan toimittaa Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämään Ryhti-järjestelmään. Kiinteistöt rekisteröidään Maanmittauslaitoksen kiinteistötietojärjestelmään (KTJ).

Uuden alueidenkäyttölain mukaan tonttijako tulee laatia valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Tonttijako esitetään valtakunnallisesti vakiomuotoisena kartalla ja tarvittaessa erillisenä asiakirjana. Tonttijako esitetään asemakaavakartalla, jos se on laadittu ja hyväksytty osana asemakaavaa.

Kiinteistömuodostus ja kiinteistörekisterin ylläpito

Kiinteistörekisterilain 5 §:n mukaan kunta voi luopua kiinteistörekisterin pitämisestä tai ryhtyä kiinteistörekisterin pitäjäksi. Tyypillisesti pienet kunnat eivät hoida itse kiinteistömuodostusta, eivätkä ole kiinteistörekisterin ylläpitäjiä, vaan Maanmittauslaitos hoitaa tehtävän pienten kuntien osalta.

Kunnilla on oikeus hyödyntää Maanmittauslaitoksen KTJ:ään rekisteröimiä tietoja. Kunnat voivat hakea tietoja suoraan KTJ:sta tai koko rekisterin tietosisältö ko. kunnan osalta voidaan ladata kiinteistötietojärjestelmästä kunnan hankkimaan kiinteistörekisteri-ohjelmistoon automaattisesti tietyin väliajoin tai eräajona tarvittaessa.

Jokaisen kunnan tulee kyetä paikkatietopohjaisesti tarkastelemaan kunnan alueella olevia kiinteistöjä ominaisuustietoineen. Kiinteistötietoja tarvitaan kunnissa monissa eri tilanteissa, kuten kaavoituksessa, jotta tiedetään mitä kiinteistöjä kaavoitus koskee, rakennusvalvonnassa, jotta tiedetään, mille kiinteistölle rakentamista suunnitellaan; vesihuollossa, jotta tiedetään, mitä kiinteistöjä pitkin johtoverkot kulkevat; ympäristövalvonnassa, jotta tiedetään, mitä kiinteistöjä tietty selvitys tai päätös koskee.

Kiinteistönmuodostus ja kiinteistörekisterin ylläpito / Minimisuositus

Aivan pienimpien kuntien tapauksessa miniminä on, että kunta osaa hakea tietoja KTJ:sta sekä tekee yhteistyötä Maanmittauslaitoksen kanssa kiinteistönmuodostukseen liittyen.

Mikäli pieni kunta haluaa kehittää kunnan digitaalista ympäristöä kokonaisuutena kunnan palveluprosessien mukaisesti, paikkatietominimisuositus on:

- Kunnan perusrekisterikokonaisuuteen liittyy kiinteistöosa, johon MML ylläpitämät kunnan kiinteistöt ladataan automaattisesti tietyin väliajoin.
- Kunta tekee yhteistyötä MML:n kanssa kiinteistömuodostukseen liittyen ja on tietoinen oman alueensa kiinteistömuodostuksen kokonaistilanteesta.
- Kunta ilmoittaa (esimerkiksi kaavoitushankkeissa) rajapyykeissä havaitsemansa virheet Maanmittauslaitokselle.
- Kunnan kiinteistörajat ja tunnukset on julkaistu kunnan sisäisessä karttapalvelussa (jatkuvasti karttapalveluun päivittyvinä).
- Kunnan sisäisen karttapalvelun kautta kiinteistörajoja voidaan tarkastella rinnan muiden paikkatietoaineistojen kanssa.

Tonttijaot: (kiinteistöjen muodostaminen alkaa tonttijaosta, siksi tonttijaot tässäkin)

- Tonttijaot tuotetaan kansallisen tietomallin mukaisena joko osana asemakaavahanketta tai erillisenä sitovana tonttijakona.
- Sitoville tonttijaolle haetaan yksilöivät tunnukset Syken Ryhti-järjestelmästä. Jos kaavan yhteydessä päätetään sitovasta tonttijaosta, tunnus haetaan ennen kaavan hyväksymistä. Erillinen sitova tonttijako tuotetaan omana tietomallinaan ja se linkittyy kaavaan yksilöivän tunnuksen avulla.
- Tonttijaot toimitetaan Syken Ryhti-järjestelmään joko kunnan tai konsultin kaavoitusohjelmistosta kansallisen palveluväylän jarajapinnan kautta tai ladataan yksittäin Ryhti-järjestelmän ylläpitokäyttöliittymän kautta.

Kiinteistömuodostukseen liittyviä huomioita pienissä kunnissa

- Maanmittauslaitos huolehtii pienten kuntien kiinteistötoimituksista, kiinteistörekisterin ylläpidosta ja pyykkien maastoon merkitsemisestä sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja liitekarttojen ylläpidosta.
- MML tekee rajamerkkien korjaamista. Tiedot tehdyistä korjauksista eivät välity kuntien pohjakartoille, joten kuntien on huolehdittava tietojen päivittyminen tarvittaviin kunnan muihin digitaalisiin aineistoihin/palveluihin.
- Rajapyykkejä siirtyy tai häviää maastossa ja tämä aiheuttaa epäselvyytilanteita eri tilanteissa. Usein kaavahankkeissa tai rakennuslupatilanteessa tarvitaan ylimääräisiä toimituksia tilanteen päivittämiseksi.
- Kaavahankkeisiin liittyvä tonttijako on käytännössä suositeltavaa tehdä yhteistyössä MML:n kanssa.
- MML ei tee enää pohjakarttojen hyväksyntää eikä pienissä kunnissa ole välttämättä viranomaista, joka pohjakartan hyväksymisen voisi tehdä. Näin ollen hyväksyminen pitää tilata muusta kunnasta.
- Vaikka KTJ on virallinen rekisteri, siitä löytyy paljon virheitä erityisesti haja-asutusalueen osalta.
- Kuntien maaomaisuuden kirjanpito ja KTJ eivät välttämättä vastaa toisiaan. Lisäksi erimerkiksi Y-tunnuksia tai rasitemerkintöjä voi puuttua. Lainhuutojen oikeellisuus tulisi tarkistaa. MML vastaa haja-asutusalueen kiinteistörekisteritiedoista, joten perusparannus pitäisi tehdä Maanmittauslaitoksen toimesta. Rekisterin oikeellisuuden edistämiseksi kunnan on hyvä ilmoittaa havaitsemistaan KTJ:n virheistä ja puutteista Maanmittauslaitokseen.

Kiinteistöverotus / Yleistä

- Kunnilla on perustuslain mukainen oikeus verotukseen. Kunnat ovat kiinteistöveron veron saajia.
- Kiinteistövero on vuosittain maksettava, kiinteistön omistukseen perustuva vero. Veron suuruus riippuu kiinteistön arvosta sekä kunnan määrittelemästä veroprosentista.
- Maa- ja metsätalousmaa sekä vesialueet eivät kuulu kiinteistöveron piiriin, maatilojen rakennukset sen sijaan kuuluvat.
- Kunnan kiinteistöveroprosenteista päättää vuosittain kunnanvaltuusto lain salliman vaihteluvälin puitteissa. Laissa erotetaan vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti ja yleinen kiinteistöveroprosentti, joka koskee maapohjaa ja muita rakennuksia kuin vakituksia asuinrakennuksia. Kunta voi määrätä kiinteistöveroprosentin esimerkiksi vapaa-ajan asunnoille, voimalaitoksille ja ydinvoimalaitoksille sekä rakentamattomalle rakennuspaikalle.
- Kiinteistöverotuksessa verovelvollinen on kiinteistön omistaja. Kunnat eivät maksa kiinteistöveroa omalla alueellaan sijaitsevista kiinteistöistä. Yleishyödyllisen yhteisön omistaman rakennuksen ja maapohjan kiinteistöveroprosentti voidaan kunnanvaltuuston päätöksellä määrätä alemmaksi, myös 0%iin.
- Kiinteistöverotusta on ollut pitkään tarkoitus uudistaa. Lainsäätäjän tarkoitus on uudistaa lakia niin, että verotusarvot vastaisivat paremmin alueen hintatasoa ja rakentamiskustannuksia. Uudistuksen tavoitteena ei ole nostaa tai laskea kiinteistöveroa. Verorasitus jakautuisi kuitenkin osin uudella tavalla.

Kiinteistöverotuksen toteutuksesta

- Kiinteistöomistajat saavat Verohallinnolta kiinteistöveropäätöksen maaliskuussa
- Verovelvolliset tarkistavan kiinteistöjään koskevat tiedot ja tekevät veroilmoituksen Verohallinnolle Vero.fi-palvelun kautta
- Kunnat saavat Verohallinnon keräämät tiedot kolmena eränä taulukkomuotoisena tietona.
- Kuntalaiset tekevät myös suoraan kunnalle selvityspyyntöjä verotukseen liittyen.
- Kunnat tekevät verotietojen tarkistuksia vertaamalla Verohallinnon tietoja omiin rekisteritietoihinsa ja korjaamalla tietoja rekistereihin sekä ilmoittavat korjauksista Verohallinnolle
- Maapohjaan liittyvät tiedot ilmoitetaan Verohallinnolle erillisen ilmoitin-palvelun kautta.
- Verohallinto tilittää kiinteistöveron kiinteistön sijaintikunnalle
- Verohallinnon verotusarvoja ja verovelvollisten omistusta ilmaisevat tiedot ovat salassa pidettäviä, joten niitä ei tule luovuttaa kuin viranomaisille, joilla on lakiin perustuva oikeus käsitellä ko. tietoja.

Kiinteistöverotusta ei tehdä varsinaisesti paikkatietopohjaisesti. Verohallinnon järjestelmät eivät ole paikkatietopohjaisia, mutta kiinteistöverotukseen liittyvät tiedot, kuten kiinteistöt ja rakennukset ovat kuntien rekistereissä paikkatietokohteita. Näiden rekisterien tietojen oikeellisuus vaikuttaa oleellisesti myös verotuksen oikeellisuuteen. Kunnilla on tärkeä tehtävä verotukseen liittyvässä tietohuollossa. Kuntien ja Verohallinnon välistä tiedonhallintaa tulisi kehittää nykyistä toimivammaksi.

Osoitteet / Yleistä

Osoitteet syntyvät kuntien päätöksillä kuntien kaavoitus-, tontinjako- sekä rakennusvalvontatehtävien yhteydessä tai erillisellä päätöksellä. Uusi katu nimetään asemakaavan laatimisen yhteydessä. Asemakaava-alueen osoitenumerointi syntyy yleensä tonttijakovaiheessa. Haja-asutusalueella uusi osoite päätetään usein rakennusluvan yhteydessä. Uusi osoite voidaan perustaa myös tarvittaessa kunnan erillisellä päätöksellä.

Kunnat voivat itse päättää, kuka tai mikä yksikkö vastaa kunnan osoitepäätöksistä sekä kuka/ketkä vastaavat osoitteiden ylläpidosta kunnan osoiterekisteriin. Kaupungeissa on tyypillisesti omat resurssit (esim. osoiteasiantuntija) osoitetietojen hallinnointiin. Pienissä kunnissa osoitteita ylläpitää tyypillisesti kunnan rakennusvalvontayksikön työntekijä(t).

Kunnat ylläpitävät osoiterekisteriä, jonne uudet ja muuttuneet osoitteet tallennetaan. Osoiterekisterissä olevat osoitteet linkittyvät rakennetun ympäristön kohteisiin, kuten kiinteistöihin, rakennuksiin ja infran kohteisiin. Linkitys muodostuu kunnan muissa prosesseissa, esimerkiksi rakennus saa osoiterekisterissä olevan osoitteen rakennuslupavaiheessa. Mikäli osoitetta ei vielä tällöin ole, luodaan uusi osoite osoiterekisteriin.

Osoitteiden antamisesta tai hallinnasta ei ole säädetty laissa. Kunnat ovat ottaneet osoitetiedon hallinnan tehtäväkseen osana muita kunnan tehtäviä ja hoitaneet tätä tehtävää jo kymmenien vuosien ajan. Maa- ja metsätalousministeriöllä oli vuosina 2020-2022 valmistelussa osoitteita koskeva lainsäädäntökokonaisuus sekä 'osoitteiden valtakunnallinen kokonaisjärjestelmä', joka sisältäisi sekä kuntien osoiterekisterit että kokoavan tietojärjestelmän. Toteutushanketta ei kuitenkaan vielä ole hallituksen ohjelmassa.

Osoitteiden tiedonhallinnasta

Jokaisessa kunnassa tulee olla hallinnassaan kaikki kunnan alueen osoitteet.

Osoitteiden hallittu ylläpito edellyttää kunnan perusrekisterikonaisuuteen kuuluvan osoiterekisterin käyttöönottoa.

On kaikkien etu, että osoitteet perustetaan ja hallitaan yhteisten periaatteiden mukaisesti.

Kaikki uudet osoitteet perustetaan ja kaikki osoitemuutokset tehdään kunnan osoiterekisterissä. Osoiterekisteriin tehdyt muutokset välittyvät kunnan muihin rekisteriosiin, kuten rakennusrekisteriin, automaattisesti. Näin osoitteita ei tarvitse ylläpitää erikseen muissa rekisterinosissa.

Osoitetiedot välitetään kunnan rekisteristä toimijoille (salattujen) rajapintojen välityksellä.

Kuntien vastuulle kuuluvat myös kadunnimikylttien ja muiden opasteiden merkitseminen maastoon kunnan hallinnoimien katujen ja teiden osin. Kiinteistönomistaja huolehtii osoitenumeron merkitsemisestä kiinteistöllään.

Osoitteet / Minimisuositus

Osoitetietojen hallinnoinnin osalta paikkatietominimiksi suositellaan:

- Kunta on antanut osoitetietojen ylläpitovastuun määrätylle henkilölle tai yksikölle.
- Kunnan osoite- ja paikkatietoasiantuntijat ovat tutustuneet Kuntaliiton 'Kunnan osoitejärjestelmä' – ohjeeseen. [Kunnan osoitejärjestelmä. Ohjeet ja suositus | Kuntaliitto.fi](#) Ohjeen tarkoituksena on yhtenäistää osoitteiden ylläpidon prosesseja kunnissa ja opastaa osoitetietojen ylläpitäjät nopeasti näihin yhtenäisiin menettelytapoihin.
- Kunta osallistuu (jatkuvasti, tarpeen mukaan) osoitetietojen ylläpitoa koskeviin koulutustilaisuuksiin.
- Kunnalla on perusrekisterikonaisuuteen liittyvä osoiterekisteri, jossa osoitetietoja ylläpidetään ja hallinnoidaan.
- Kunnan osoiterekisteri linkittyy kunnan rakennusrekisteriin. Osoiterekisteriin tehdyt muutokset päivittyvät automaattisesti rakennusten osoitetietoihin kunnan prosessin mukaisesti.
- Osoitteille on tehty MML:n tarjoama laatuanalyysi ja kunta on tietoinen osoiterekisterinsä laadusta ja muutostarpeista.
- Kunta pyrkii resurssien puitteissa saavuttamaan virheettömän osoiterekisterin.
- Osoiterekisteristä on avattavissa (salattu) rajapinta.

- Kunnat voivat halutessaan ylläpitää osoitteita myös kerros-, rivi- tai paritalohuoneistoon johtavan porraskirjaimen tarkkuudella (vähintäänkin uusien kerros-, rivi- ja paritalorakennusten osalta).
- On tärkeää, että kuntaliitostilanteessa huolehditaan siitä, ettei yhdistyneessä kunnassa ole useita samoja osoitteita tai hyvin lähekkäin viereisissä kunnissa.

Rakennusluvut ja -valvonta

- Kunta myöntää luvat rakentamiseen ja valvoo kaikkea rakentamista, jotta rakentaminen tapahtuu lainmukaisesti, kaavan mukaisesti, turvallisesti ja terveellisesti. Kunta antaa rakentamiseen ja rakennuslupiin liittyvää neuvontaa kuntalaisille ja yrityksille.
- Kunta voi järjestää rakennusvalvonnan palvelut yksin tai toisen/toisten kuntien kanssa tai antaa rakennusvalvontapalvelut kokonaisuudessaan toisen kunnan tehtäväksi.
- Kaikilla Suomen kunnilla on käytössään rakennusrekisteri, joka toimii rakennusvalvonnan sähköisen asiointipalvelun taustajärjestelmänä ja jonka tietoja päivitetään rakennusvalvontaprosessin yhteydessä.
- Uuden rakennuksen perustiedot perustetaan kunnan rakennusluparekisteriin rakennuslupavaiheessa.
- Yli 250 kunnalla on käytössään rakennusvalvonnan sähköinen asiointipalvelu, jonka kautta rakennuslupaa voidaan hakea 24/7.
- Rakennusvalvonnan sähköisestä asiointipalvelusta lupaan liittyvät tiedot tallentuvat kunnan rakennus(lupa)rekisteriin.
- Kunnan rekisteristä on tiedonsiirtoyhteys DVV:n VTJ:n rakennusrekisteriin. Jatkossa vastaava yhteys luodaan Syken Ryhti-järjestelmään.
- Rakennusvalvontaprosessissa syntyvät päätökset, rakennuspiirustukset ja muut asiakirjat viedään prosessin lopuksi kunnan sähköiseen arkistoon.

Rakennusluvut ja -valvonta

- Rakennusten perustiedot välitetään DVV:ltä edelleen Verohallinnolle verotustehtävää varten.
- Jatkossa rakennusten perustiedot kulkevat Verohallinnolle Ryhti-järjestelmän kautta.
- Verohallinto saa verotuksen yhteydessä rakennustietojen päivityksiä suoraan verovelvollisilta. Nämä tiedot toimitetaan Verohallinnosta kunnille nykyisellään excel-
taulukoin. Toiveena on, että Verohallinnon tiedot saadaan tulevaisuudessa kuntiin rajapintojen kautta.
- Rakennusvalvonnan toimintatavat ovat muuttumassa uuden rakentamislain myötä. Toimenpideluvat poistuvat ja luvanvaraisuuden kynnys nousee 30 neliömetriin muiden kuin asuinrakennusten osalta. Kolmiulotteinen IFC-malli on uusi liite rakennuslupaa haettaessa.
- Kunta tarvitsee rakennusten perustietoja useissa eri tehtävissään.
- Kunnan rakennusrekisteri linkittyy kunnan muihin rekisteriosiin, kuten osoiterekisteriin sekä kunnan rakennetun ympäristön tiedonhallintakokonaisuuteen.

Rakennusvalvonnan uusi lainsäädäntö

Rakennusvalvonnan työtä on pitkään ohjannut maankäyttö- ja rakennuslaki. Uusi rakentamislaki muuttaa rakentamisen lupiin ja valvontaan liittyviä periaatteita ja menettelyjä huomattavasti. Mm. lupatyypit muuttuvat, ilmoitusmenettely poistuu ja luvanvaraisuuden kynnys nousee 30 neliöön. Lupapäätökset on tuotettava koneluettavina.

Kuntien tulee tulevaisuudessa kyetä hallinnoimaan myös IFC- malleja (siltä osin kuin hankkeista on IFC-malleja tehty) ja kunnan rakennusvalvontaprosessissa syntyviä tietoja, IFC-malleja ja päätöksiä tulee välittää Syken Ryhti-järjestelmään.

Uusi laki aiheuttaa laajamittaisen muutoksen kuntien nykyiseen digitaaliseen prosessiin, sähköiseen asiointipalveluun, rakennusrekisteriin sekä ohjelmistojen välisiin yhteyksiin.

Uuden rakentamislain toimeenpano

Vielä valmistelussa oleva rakentamislain korjaussarja tuo muutoksia rakentamislakiin. Näillä näkymin rakentamislain voimaantulo ja toimeenpano toteutettaisiin seuraavasti:

- Rakentamislaki tulisi voimaan 1.1.2025
- Vuonna 2025 rakentamislupaa haettaisiin nykyisin mukaisesti.
- 1.1.2026 alkaen rakentamislupahakemukseen on liitettävä rakennuskohteesta ja sen laajuudesta riippuen rakennuksen rakennussuunnitelmien laadinnassa tehty pääpiirustustasoinen suunnitelmamalli tai tiedot koneluettavassa muodossa tai muun kuin rakennuksen osalta selvitys rakennuskohteesta ja sen vaikutuksista ympäröivään alueeseen;
- Seuraaville säännöksille on esitetty voimaantuloa **1.1.2026** alkaen:
 - Rakennuksen vähähiilisyys 38 §,
 - Hiilijalanjäljen raja-arvo 38 a §
 - Asuminen, majoittuminen ja lyhytvuokraus 40 a §
 - Rakentamislupahakemus 61 §
 - Määräaika rakentamislupahakemuksen käsittelylle ja seuraamukset määräajan laiminlyömisestä 68 §

Uuden rakentamislain toimeenpano

Eduskunta on osoittanut kunnille avustusta uuden lakikokonaisuuden (rakentamislain ja alueidenkäytön digivelvoitteet) digivelvoitteiden toimeenpanoon vuosille 2023-2026. Avustus hyväksytään Eduskunnassa vuosittain. Avustuksen turvin on käynnistetty useita kehityshankkeita lain mukaisten kyvykkyyksien luomiseksi kuntien ohjelmistoihin. Tarkoituksena on, että yksi kunta tai kuntaryhmä toimii pilottina, joka yhdessä ohjelmistotoimittajan kanssa luo tarvittavat kyvykkyydet ohjelmistoihin, jotka muut samaa ohjelmistoa käyttävät kunnat ottavat käyttöönsä myöhemmin.

Rakentamista koskevien digivelvoitteiden toteutus on viivästynyt rakentamislain korjaussarjan sekä puuttuvien asetusten vuoksi. Käytännössä digitoteutukset päästään aloittamaan tehokkaasti vasta kun lopullinen tietosisältö ja velvoitteet ovat tiedossa.

Uudessa rakentamislaisissa lupakynnyksen nostaminen 30 m²:een on kunnan talouden ja verotustehtävän kannalta ongelmallinen. Kuntien rekistereistä jää puuttumaan alle 30 neliön, muut kuin asuinrakennukset, jotka kuitenkin ovat verotettavia yksiköitä. Ilmoitus näiltä osin jää sen varaan, mitä verovelvollinen Verohallinnolle ilmoittaa. Myös osoitteiden antamisen kannalta tietojen puuttuminen voi olla haasteellista.

Rakennusluvut ja -valvonta / Minimisuositus

- Lain muuttuessa ja suhdanteenkin ollessa heikko lupamäärät ja -tulot tullevat romahtamaan. Suositellaan rakennusvalvontapalvelujen järjestämistä yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Uuden lain myötä luvanalaisten kohteiden määrä laskee, mutta lain uudet laajat vaatimukset, kuten mahdollinen käsittelyaikatakuu ja laajat digivelvoitteet tuovat lisäkustannuksia ainakin muutamien seuraavien vuosien ajan. Lupakynnyksen nostaminen voi lisäksi myöhemmin aiheuttaa lisääntyvää jälkivalvonnan tarvetta.
- Rakentamislain ja -asetusten lopullinen muoto ja sisältö selvinnevät syksyllä 2024, jonka jälkeen lain mukaisten digikyvykkyyksien kehittäminen kuntien ohjelmistoihin voidaan aloittaa.
- Kunnalla tulee olla käytössään rakennusvalvonnan sähköinen asiointipalvelu.
- Rakennusvalvonnan sähköisen asiointipalvelun tulee olla integroituna kunnan rakennusrekisteriin. Tiedot tallentuvat kunnan taustajärjestelmään rakennusvalvontaprosessin edetessä.
- Sähköisessä asiointipalvelussa tulee olla kyvykkyys vastaanottaa, hallinnoida ja välittää IFC-malleja. Asiointipalvelusta tiedot tallennetaan kunnan taustajärjestelmään.
- Kunnan tiedonhallintakokonaisuudesta tulee olla yhteydet Ryhti-järjestelmään kansallisen palveluväylän kautta.
- Rakennusvalvonnan sähköisestä asiointipalvelusta tulee olla mahdollisuus siirtää asiakirjat sähköiseen käyttöarkistoon.
- Pysyvän arkistoinnin osalta vaaditaan edelleen kansallisia toimenpiteitä. Tämän hetkisen tiedon mukaan kansallisarkisto on pysyvän arkistoinnin tallennuspaikka. Kansallisarkisto on hyväksynyt IFC-mallin arkistoitavaksi tiedostomuodoksi, mutta arkistointeja ei vielä ole tehty.

Rakennuttaminen

Kunta rakennuttaa uusia kouluja, päiväkoteja, liikuntapaikkoja ja muita tiloja osana kunnan palvelujen ja yhdyskunnan toimintojen kehittämistä sekä kaavan toteuttamista.

Jokaisessa uudessa rakentamishankkeessa tarvitaan lähtötiedoiksi minimissään alueen voimassa olevat, kaavaan merkityt aluevaraukset ja kaavamääräykset, ajantasainen pohjakartta maaston muotoineen tai 3D-kaupunkitietomalli sekä kehitettävän alueen johtotietotilanne. Lähtötilanne saattaa vaatia alueen tarkkaa pohjakartoitusta, joka tuotetaan nykyisin tarkkaan pistepilviaineistoon perustuen.

Laajat rakentamishankkeet vaativat yleensä kunnallisteknisiä tutkimuksia (kuten maaperätutkimus) sekä ympäristön tilaan ja suojeluun liittyviä selvityksiä, hankesuunnittelua, huolellista budjetointia, mahdollisesti massojen laskentaa jne.

Rakentamishankkeiden suunnittelu ja toteutus tilataan tyypillisesti yksityiseltä sektorilta. Kunta toimii hankkeissa kilpailuttajana, tilaajana ja hankkeen valvojana sekä uuden tilan käyttöönottajana. Kunta lähettää suunnittelijalle lähtötiedot suunnittelun alkaessa tai tilaa suunnittelussa tarvittavan pohjakartan yksityiseltä sektorilta.

Rakentamishankkeen suunnittelu ja toteutus kilpailutetaan hankintalain mukaisesti. Suunnitelmaa/hanketta kilpailutettaessa tulee tilaukseen sisältyä vaatimus siitä, että suunnittelija toimittaa kunnalle rakennuksen IFC-muotoisen suunnitelmamallin sekä rakentamisen toteutushankkeesta IFC-muotoisen toteumamallin.

Hankkeen käynnistyessä toteutukselle haetaan rakentamislupaa, jonka liitteeksi rakennuksen suunnitelmasta tarvitaan 1.1.2025 lähtien IFC-muotoinen rakennuksen suunnitelmamalli.

Rakennuttaminen / Minimisuositus

Rakennuttamisen paikkatietominiksi suositellaan:

(Pienet) kunnat tilaavat rakennuttamiseen liittyvän suunnittelun ja toteutuksen yksityiseltä sektorilta. Siitä huolimatta hankkeen huolellisiin selvityksiin ja rakentamishankkeen hallinointiin tarvitaan riittäviä resursseja myös kunnasta. Jos kunnassa ei ole tarvittavia resursseja, voi kunta rekrytoida määräaikaisen rakentamisen prosessituntevan hankepäällikön rakennuttamishankkeen ajaksi.

Rakennuttamishankkeeseen liittyvät päätökset tehdään kunnan toimielimessä. Hankkeen koordinointi edellyttää myös hyvää asiakirjojen ja digitaalisten aineistojen hallintaa. Tilaajan tulee huolehtia siitä, että kaikki hankkeen aikana syntyvät/päivittyvät digitaaliset aineistot toimitetaan kunnalle ja tallennetaan tiettyyn paikkaan, josta hankkeen tiedot ovat myöhemminkin löydettävissä.

Kunnalla tulee olla ajantasaiset, digitaaliset lähtötiedot uuden rakennuskohteen ympäröivästä alueesta. Mikäli näitä ei ole, kunta tilaa keilauksen ja pohjakartoituksen kehitettävältä alueelta sekä selvittää alueen kaava- ja johtotietotilanteen. Mikäli tarvittavia tietoja ei ole aikaisemmin tuotettu digitaalisina, tulee lähtötiedot saattaa digitaaliseen muotoon hankkeen alkaessa ja varmistaa, että lähtötiedot jäävät kunnalle talteen. **Vaikka kunta tilaisi kaikki digitaaliset aineistot yksityiseltä sektorilta, tulee kunnan huolehtia siitä, että kaikki hankkeen tiedot ja digitaaliset aineistot jäävät kunnalle talteen.**

Rakennuskohteen suunnitelma tulee tilata rakennuksen BIM-tietomallina (Building Information Model). Hankesuunnittelun kilpailutuksen yhteydessä tulee huolehtia siitä, että rakentamishankkeen suunnittelija tuottaa suunnitelman standardin mukaisena IFC-mallina, jolla kunta hakee myöhemmässä vaiheessa rakentamislupaa hankkeelle. Samoin toteutushankkeen sopimukseen tulee sisällyttää maininta siitä, että rakennuskohteen toteuttaja tuottaa rakentamishankkeen aikana rakennuskohteen toteumamallin uuden rakentamislain vaatimusten mukaisena.

Hankkeen lähtötietojen sekä hankkeen aikana syntyvien aineistojen julkaiseminen kunnan sisäisessä karttapalvelussa tai 3D-palvelussa tehostaa hankkeen seurantaan kunnan eri yksiköissä.

Infrarakennuttaminen / Minimisuositus

Työnjako liikenneväylien rakentamisessa ja kunnossapidossa on määritelty lainsäädännössä. Valtio vastaa kustannuksellaan maanteistä ja radoista, kunnat kaduista ja yksityiset tienpitäjät yksityisteistä.

Kunta huolehtii asemakaavoitetun alueen liikenne- ja katusuunnittelusta, rakentamisesta, ylläpidosta ja hoidosta. Kunnat huolehtivat myös puistojen rakennuttamisesta, kunnostuksesta sekä jatkuvasta hoidosta.

Pienillä kunnilla ei ole tyypillisesti omia resursseja infrasuunnitelmien laatimiseen, joten katu- ja puistosuunnittelu ja rakentaminen tilataan yksityiseltä sektorilta. Päätökset hankkeista tehdään kunnan toimituksessa. Kunnalla tulee olla resurssit hankkeiden tilaamiseen ja valvontaan sekä asiakirjojen ja digitaalisten aineistojen hallintaan. Kunnalla on hyvä olla käytössään vähintään yksi suunnitteluohjelmiston lisenssi yksityisen sektorin tuottamien suunnitelmien tarkastelua varten.

Infrarakennuttaminen vaatii hyvää hankehallintaa sekä päätösasiakirjojen ja digitaalisten aineistojen hallintaa.

Kun kunta kilpailuttaa toteutushankkeen, on tärkeää sisällyttää hankkeeseen vaatimus hankkeen aikana syntyvien digitaalisten aineistojen toimittamisesta kuntaan. Kunta tarvitsee aineistoja mahdollisissa tulevilla hankkeilla sekä infraomaisuustietojen ylläpitoa varten.

Yleisten alueiden luvat

Yleisten alueiden käyttöön tarvitaan aina kunnalta lupa.

Kaivaminen yleisillä alueilla, kuten kaduilla ja puistoalueilla vaatii kaivuluvan. Johtojen ja rakenteiden sijoittamiseen tarvitaan myös sijoituslupa.

Pienillä kunnilla ei tyypillisesti ole omaa ohjelmistoa yleisten alueiden lupahakemusten käsittelyyn. Hakemukset vastaanotetaan kuntaan sähköpostitse ja kunta pitää luvista kirjaa normaaleilla toimistotyövälineillä. Päätökset viedään kunnan asianhallintajärjestelmään.

Kunta tarjoaa kuntalaisille venepaikkoja, toripaikkoja sekä puutarhapalstoja, joita tyypillisesti hallinnoidaan normaalein toimistotyövälinein.

Yleisten alueiden luvat / Minimi

Paikkatietopohjainen tietojen ylläpito ja julkaisu kunnan sisäisessä paikkatietopalvelussa tehostaa yleisten alueiden lupien kokonaishallintaa.

Tiettyihin kiinteistöihin liittyvät päätökset voi tallentaa dokumenttina kunnan perusrekisterin kiinteistöosaan.

Ei erityisiä vaatimuksia ohjelmistojen osalta.

Infraomaisuuden hallinta

Jokaisella kunnalla tulee olla tiedossaan, mitä infraa kunta omistaa, mikä on infraomaisuuden arvo, missä kunnossa infraomaisuus on ja miten sitä hoidetaan.

Infraomaisuus kattaa katu- ja puistoinfran sekä erilaiset varusteet ja laitteet, katuvalot, liikennevalot, liikennemerkkit, puistojen leikki- tai kuntoiluvälineet, roskikset jne.

Paikkatietopohjainen tietojen hallinnointi tehostaa infraomaisuuden hallintaa ja antaa nopeasti kokonaiskuvan tilanteesta.

Ylläpidettävät tietoaineistot pysyvät jatkuvasti ajantasalla kun tietoja ylläpidetään kunnan (tai urakoitsijan) toiminnan ohessa. Esimerkiksi kunnossapidon henkilö käy pystyttämässä liikennemerkkin ja tieto uudesta liikennemerkistä tallennetaan samalla kunnan liikennemerkkirekisteriin. Tai kadunrakennushankkeen lopuksi kadun toteutumamalli tallennetaan osaksi kunnan katurekisteriä.

Ainakaan vielä ei ole lain määrittämiä vaatimuksia infraomaisuustietojen hallinnoinnille lukuunottamatta tieliikennelain sisältämiä velvoitteita toimittaa uusiksi merkeiksi muuttuneet ja täysin uudet liikennemerkkit Väylän Digiroad-järjestelmään.

Ympäristöministeriössä valmistellaan parhaillaan yhdyskuntakehittämislakia sekä yhdyskuntarakentamislakia, jotka voivat tuoda uusia vaatimuksia myös kuntien infraomaisuustietojen hallinnointiin liittyen.

Infraomaisuuden hallinnan paikkatietominimi

Kaikki katu- ja puistohankkeet toteutetaan nykyisin digitaalisesti, joten jokaisen infrahankkeen kilpailutuksen yhteydessä kunnan tulee varmistaa, että kaikki hankkeessa syntyvät digitaaliset aineistot toimitetaan kunnalle tietojen tallennusta ja arkistointia varten sekä kunnan tietovarantojen ylläpitoa varten.

Kunnan infraomaisuuden ylläpitoa ja hoitoa varten kunnalla on hyvä olla digitaaliset, luokitellut paikkatietoaineistot kunnan omistamasta katu- ja puistoinfrasta laitteineen ja välineineen. Tarvittaessa kunnan kilpailuttama konsultti voi ylläpitää tietoja kunnan puolesta, mutta tällöinkin kunnan tulee varmistaa, että jokaisen hankkeen yhteydessä tiedot otetaan talteen kunnalle ja saatetaan osaksi kunnan ylläpidettäviä aineistoja.

Suosittelaa, että infraomaisuustietoja ylläpidetään Infra-o-tietomallin mukaisesti.

Lue lisää:

[Infraomaisuuden tietovirrat – Kaupunki-infran tietomalli ja tiedonsiirron standardointi \(infra-o.fi\)](#)

Liikennesuunnittelu ja liikenteenohjaus

Liikennesuunnittelu on osa yleis- ja asemakaavoituksen yhteydessä tehtävää maankäytön suunnittelua. Monet liikennejärjestelyihin, liikennemääriin ja kulkumuotojen valintaan vaikuttavat seikat ratkaistaan jo yleiskaavan valmistelun yhteydessä.

Kunta huolehtii asemakaavoitetun alueen liikenne- ja katusuunnittelusta ja liikenteen ohjauksesta. Liikennemerkkien käytön periaatteista on valmisteltu kaikille kunnille yhteinen opas: [Liikennemerkkien käyttö kaduilla | Kuntaliitto.fi](#)

Tieliikennelain mukaan tienpitäjillä on velvoite toimittaa tietoja liikenteenohjauslaitteista, kuten liikennemerkeistä, ajoratamaalauksista ja liikennevaloista Väylän Digiroad-järjestelmään. Tiedon toimitusvelvollisuus koskeen uusien liikennemerkkien asettamista ja olemassa olevien merkkien päivittämistä. Väylän ylläpitämä Digiroad-järjestelmä ei ainakaan vielä mahdollista tietojen toimittamista rajapintojen kautta automaattisesti, joten kuntien tulee ladata tiedot latauskäyttöliittymän kautta. Väylä on laatinut ohjeen aineistojen ylläpitoon: <https://vayla.fi/vaylista/aineistot/digiroad/yllapito/yllapito-ohje-kunnille>

Jos pienellä kunnalla ei ole omaa liikennemerkkirekisteriä, voi kunta tallentaa tiedot Digiroadiin ja käyttää tietoja sieltä eri paikkatieto-ohjelmistoilla.

Paikkatietominimi / Liikennesuunnittelu ja liikenteenohjaus

Paikkatietominimiksi suositellaan:

Kunnan hankkima tai konsultin ylläpitämä paikkatieto-ohjelmisto taajama-alueen katujen, puistojen ja muun infran tuottamiseen, hallintaan ja julkaisuun (sisältäen liikennemerkkejä).

Suosittelun tietojen ylläpitoa Infra-O-tietomallin mukaisin määrittelyin.

Optimi olisi, että kunta tilaisi liikennemerkkien inventoinnin kerran ja tämän jälkeen tietoja ylläpidettäisiin jatkuvasti kunnan tai kunnan kilpailuttaman konsultin toimintaprosessien yhteydessä sitä mukaa kuin merkkejä vaihdetaan ja uusia pystytetään. Näin tiedot pysyisivät jatkuvasti ajantasalla, eikä uusia koko kunnan kattavia inventointeja tarvittaisi.

Tieliikennelain velvoitteiden täyttämiseksi tarvitaan vähintään tiedot uusista liikennemerkkeistä (uudet tai uusiksi vaihdetut), jotka tulee ladata Digiroadiin. Kunnat tekevät päätöksen liikennemerkkin pystytyksestä, joten näiden päätösten perusteella päivitys voidaan tehdä myös tietyin väliajoin, esimerkiksi neljännesvuosittain.

Liikuntapaikat ja retkeilyreitit

Kunnat tarjoavat monipuolisia liikunta-, matkailu- ja retkeilypalveluja, joita varten kunta rakennuttaa, ylläpitää ja huoltaa (jatkuvasti) liikuntapaikkoja, kuten uimahalleja, urheilukenttiä, retkeilyreittejä, terveismetsiä, uimarantoja, luistelukenttiä ja hiihtolatuja.

Monet palvelut vaativat jatkuvaa kunnossapitoa sekä tosiaikaista viestintää esim. kunnossapitotilanteesta. Erimerkiksi hiihtolattujen ja luistelukenttien käytössä olosta ja huoltotilanteesta on voitava viestiä lähes tosiaikaisesti.

Jyväskylän yliopisto kehittää valtakunnallista liikunnan paikkatietojärjestelmää, LIPAS-järjestelmää, jonka kautta kunnat ja muut palveluntuottajat voivat tallentaa ja julkaista tietoja liikuntapaikoistaan. Järjestelmän avoimien rajapintojen kautta tietoja voidaan hyödyntää myös muissa järjestelmissä.

Sähköisiä tietopalveluja, joista löytyy tietoja liikunta- ja retkeilypalveluista on paljon. Esimerkiksi Luontoon.fi-palvelusta löytyy tietoja kansallispuistojen ja muiden Metsähallituksen retkikohteiden palveluista. Avoimen lähdekoodin Retkisuomi.fi-palvelusta löytyy kattavasti retkeilykohteita ympäri Suomen. Kunnat viestivät oman kuntansa alueen palveluista nettisivujen ja palvelukarttojen sekä sosiaalisen median kanavien kautta.

Paikkatietominimi / Liikuntapaikat ja retkeilyreitit

Suosittelaa, että kunnan alueella olevat liikuntapaikat ja retkeilyreitit julkaistaan kunnan internet-sivuilla ja kohteet ja reitit löytyvät helposti internet-kyselyjen avulla. Tiedot kannattaa julkaista myös valtakunnallisissa retkeilypalveluissa. Kunnan nettisivuilla voi olla linkki ko. palveluun.

Kunta voi julkaista sivuillaan myös tulostettavia retkeilykarttoja.

Suosittelaa, että kunnan liikuntapaikat on viety Lipas-järjestelmään.

Suosittelaa, että hiihtolatujen ja luistelukenttien aurauksesta julkaistaan GPS-seuranta- ja käytössäolotietoja kunnan nettisivujen kautta.

Kunnossapito

Kunta huolehtii asemakaavoitetun alueen katu- ja puistoalueiden jatkuvasta hoidosta, kuten katujen aurauksesta ja hiekotuksesta sekä puistojen hoidosta (istutukset, nurmikot, roskikset, puistovälineet jne.). Jatkuvasti huolletut kadut, kävely- ja pyöräilyreitit sekä hoidetut puistoalueet ovat tärkeitä viihtyisän elinympäristön ja kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta.

Kunta huolehtii myös urheilu- ja liikuntapaikkojen, ulkoilu- ja retkeilyreittien sekä uimarantojen jatkuvasta ylläpidosta ja hoidosta. Esimerkiksi riittävän tiheä talvikunnossapito on edellytys talviliikuntapaikkojen jatkuvalle käytölle.

Kunnat voivat hoitaa kunnossapidon itse tai kilpailuttaa kunnossapitopalvelut yksityisille toimijoille. Palvelutaso määritellään kilpailutusvaiheessa.

Hyvin monilla kunnilla on paikkatietopohjainen palautepalvelu, jonka kautta kuntalaiset ja muut kunnan alueella liikkujat voivat ilmoittaa havaitsemastaan kunnossapitotarpeesta kunnalle (kuten tielle kaatunut puu, töhritty liikennemerkki, huonokuntoinen katu tai sammunut katuvalo). Paikkatietopohjaisen palautepalvelun on todettu tehostavan kunnossapitotöitä huomattavasti.

Katujen kunnossapitoa seurataan GPS-laittein. Seuranta on tärkeää kunnan palvelutason seuraamisen ja mahdollisessa onnettomuustilanteessa myös kunnan oikeusturvan kannalta. GPS-seurantadata tallentuu kunnan järjestelmään ja tämän avulla kunta (tai kunnan konsultti) pystyy tarvittaessa todentamaan kunnossapitotöiden ajankohdat ja reitit.

Paikkatietominimi / Kunnossapito

Pienen kunnan paikkatietominimiksi suositellaan:

- Kunta on kartoittanut katu ja puistoinfran mukaan lukien liikennemerkit ja katuvalot ja tuottanut infrasta luokitellun vektorimuotoisen paikkatietoaineiston (infra-o-muodossa).
- Kunta on määritellyt kunnossapidon palvelutason infrakohteille.
- Kunnat ovat kartoittaneet jatkuvasti kunnan hoidossa olevat retkeily- ja ulkoilukohteet.
- Kunnalla on käytössään paikkatietopohjainen palautepalvelu. (Jos kunta on todella pieni ja hoidettavaa infraa on hyvin vähän, voi palautepalvelu olla kunnan internetsivulla oleva palaute-sivusto. Kohteen sijainti kannattaa tällöin pyytää osoitteena tai muulla tavalla kuvailen).
- Kunnan tai kunnan käyttämän konsultin kunnossapitokalustossa on GPS-seurantalaite tai minimissään kunnossapitokalustossa on jatkuvasti mukana älypuhelin, johon on asennettu GPS-seurantasovellus. On tärkeää, että tieto toteutuneesta kunnossapitotyöstä otetaan talteen mahdollisten ongelmatilanteiden varalta.

Ympäristönsuojelu

Uusi luonnonsuojelulaki tuli voimaan 1.6.2023. Sen sisältöön voi tutustua mm.:

[Uusi luonnonsuojelulaki voimaan 1.6.2023 | Kuntaliitto.fi](#)

[Luonnonsuojelulaki 9/2023 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®](#)

Uuden lain 11 §:n mukaan kunta edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua sekä maisemansuojelua alueellaan.

Kunnilla on yleinen luonnonsuojelun edistämistehtävä, joka tulee huomioida mm. kaavoituksen, rakennusvalvonnan, ympäristövalvonnan, infrasuunnittelun ja -rakentamisen, kunnossapidon, tilapalvelujen sekä vesi- ja jätehuollon eri tehtävissä.

Valtiolla on useita tietovarantoja, joihin kerätään luontotietoja, kuten lajitietoja, suojelualueita, Metsäkeskuksen aineistoja ja Natura-alueita. Kunnat voivat hyödyntää näitä aineistoja joko suoraan palvelusta tai omissa järjestelmissään rajapintojen kautta. Kuntaliitto teetti vuonna 2020 kyselyn luontotietojen hyödyntämisestä kunnissa. Tähän voi tutustua: [Vastajaat \(kuntaliitto.fi\)](#)

Vaikka kysely on jo vanha, selviää siitä hyvin, mitä luontotietoaineistoja ja mihin tarkoituksiin kunnat käyttävät.

Ympäristöluvut ja valvonta

Suomessa ympäristösuojelun lupa- ja valvontatehtäviä hoidetaan valtion viidessätoista ELY-keskuksessa ja kuudessa aluehallintovirastossa sekä kuntien, noin 200 toimintayksikössä.

Ympäristölupa tarvitaan toimintaan, joka voi aiheuttaa ympäristön pilaantumista. Toimintojen luvanvaraisuus perustuu ympäristönsuojelulakiin ja sen nojalla annettuun ympäristönsuojeluasetukseen.

Ympäristöluvan tarvitsevat esimerkiksi teollisuuslaitokset, energiantuotantolaitokset, suuret eläinsuojat (esimerkiksi karjasuoja), kalankasvatustilat ja kaivokset. Ympäristöluvan tarvitsevat esimerkiksi pohjavesialueella sijaitsevat polttoaineen jakelupisteet.

ELY-keskukset ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset valvovat ympäristöluvan tarvitsevaa toimintaa koko toiminnan elinkaaren ajan.

Ympäristölupia voidaan kunnassa hoitaa itse tai alueellisessa, usean kunnan yhteisessä ympäristökeskuksessa.

Ympäristöministeriöllä on valmistelussa 'yhden luukun hanke', jossa tavoitteena on, että kaikki ympäristölliset luvat kulkisivat eri viranomaisille yhden palvelupisteen kautta. [Yhden luukun palvelut - Ympäristöministeriö](#)

Paikkatietominimi / Ympäristöluvut ja -valvonta

Ympäristönlupien käsittelyä voidaan tehostaa paikkatietopohjaisin menetelmin. Paikkatietojärjestelmässä voidaan tarkastella lupakohteen sijaintia ja ympäröiviä olosuhteita tuomalla samaan näkymään eri tietoaineistoja, kuten kiinteistötietoja, maaperä- ja pohjavesitietoja.

Ilmakuvia käytetään paljon ympäristöön liittyvässä visualisoinnissa, sillä niistä näkyy yhdellä silmäyksellä tarkasteltavan alueen ympäröivät olosuhteet.

Pienissä kunnissa ympäristölupien määrä on tyypillisesti vähäinen, mutta ympäristölupa- ja valvontatehtävät ovat pitkäkestoisia ja syvää asiantuntemusta vaativia tehtäviä.

Tyypillisesti pienissä kunnissa ei ole omaa ohjelmistoa ympäristölupien käsittelyyn. Asiaan liittyvät selvitykset ja tarkastelu tehdään erikseen ja ympäristölupiin liittyvät päätökset kirjataan kunnan asianhallintajärjestelmään ja edelleen arkistoon.

Tiettyyn kiinteistöön liittyvä lupa voidaan tallentaa kunnan perusrekisterin kiinteistötieto-osaan, jolloin kiinteistöihin liittyvät ympäristölupapäätökset löytyvät sitä kautta helposti.

Kunnan asiakirjojen ja paikkatietojen hallinnasta

Kunnan tehtävien hoitoon liittyy oleellisena osana hyvä asiakirjojen ja päätösdokumenttien hallinta. Kaikki kunnan suuret hankkeet ja hankinnat käsitellään kunnan toimielimessä (valtuusto ja lautakunnat).

Kaikki toimielinten kokousten asiakirjat sekä kunnan viranhaltijoiden päätökset tallennetaan kunnan päätöksentekojärjestelmään. Viranomaisten päätöstentekoa ohjaa kunnan hallintosääntö.

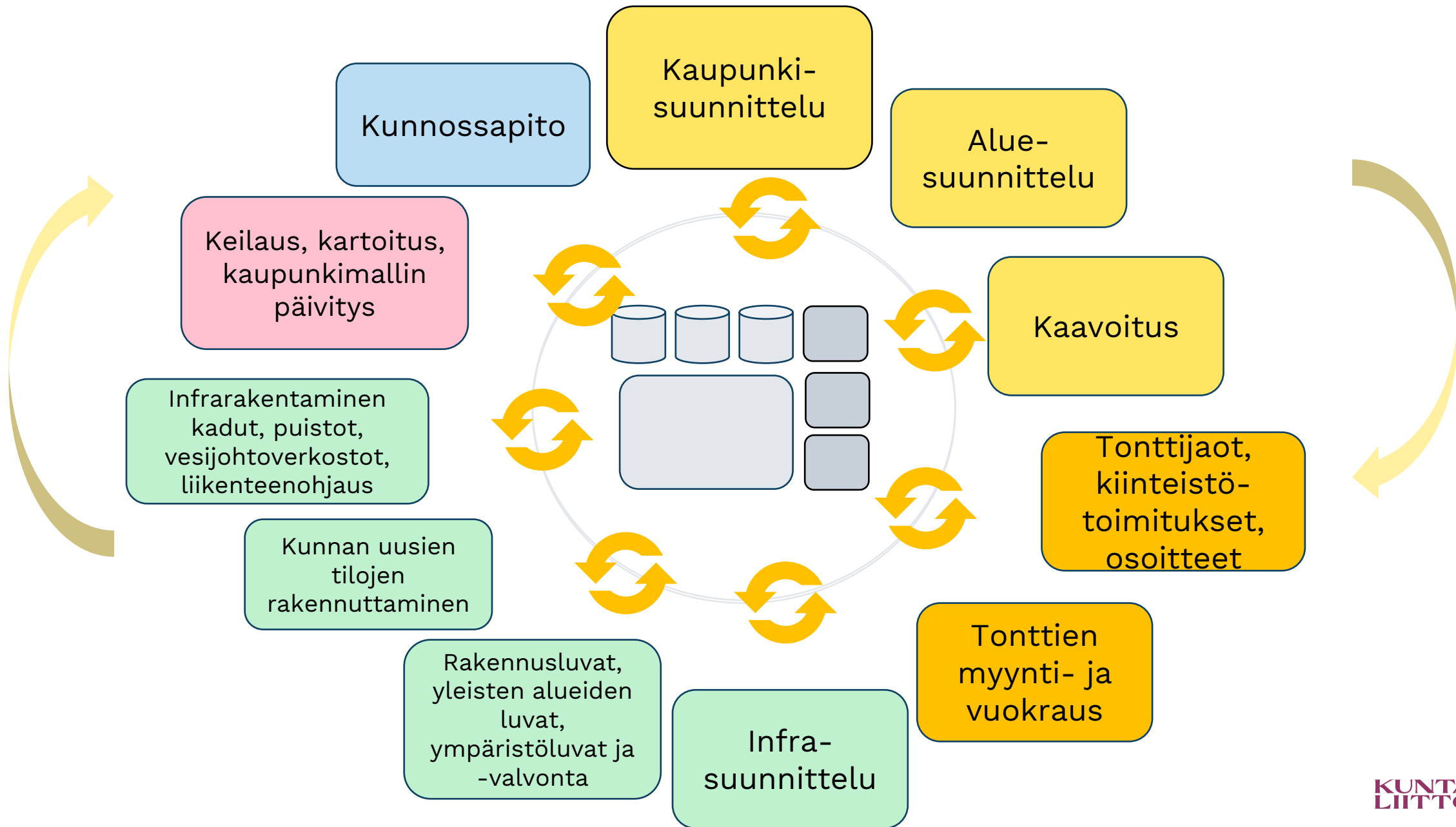
Rakennetun ympäristön toimialojen tehtäviin liittyy oleellisena osana myös digitaalisten paikkatietoaineistojen hallinta. Kaavat ja infrasuunnitelmat tuotetaan nykyisin paikkatietopohjaisina tietomalleina. Kun kunta tilaa suunnitelmia tai kaavan valmistelua yksityiseltä sektorilta, tulee hankinnan yhteydessä aina muistaa vaatia **kaikkien hankkeessa syntyvien digitaalisten paikkatietoaineistojen toimittamista kunnalle**. Kunnalla tulee olla tietty paikka tietomallien ja muiden digitaalisten aineistojen tallentamiseen, jotta ne löytyvät tarvittaessa nopeasti. Aineistoja käytetään mahdollisiin jatkohankkeisiin ja kunnan tietoaineistojen päivittämiseen.

Rakennetun ympäristön tehtäviin liittyy oleellisena osana myös perusrekisterien ylläpitäminen. Rakennusten perustiedot perustetaan kunnan rakennusrekisteriin rakennuslupavaiheessa. Osoitteet syntyvät kunnan päätöksellä osana kaavoitus, tontinjako ja rakennusvalvontatehtäviä tai erillisellä päätöksellä ja ylläpidetään kunnan osoiterekisterissä. Kaavoitustehtävän yhteydessä ylläpidetään kunnan kaavarekisteriä. On tärkeää ymmärtää eri prosessien ja rekisterien väliset liityntäpinnat ja kehittää kunnan tiedonhallintaa niin, että tiedot tallentuvat oikeassa järjestyksessä eri rekistereihin ja välittyvät oikeassa kohdassa prosessia muihin järjestelmiin.

Kunnan rakennetun ympäristön tiedonhallinnan kokonaisuus

- Kunnan rakennetun ympäristön tehtävät muodostavat prosessista toiseen kulkevan kokonaisuuden. Tiedot kulkevat kaavoituksesta kiinteistömuodostukseen ja infrasuunnitteluun ja edelleen rakentamisen ja infrarakentamisen kautta kunnossapitoon.
- Kunnan rakennetun ympäristön tiedonhallinta tulee järjestää niin, että kaikilla kunnan tehtäviä hoitavilla on saatavilla aina ajantasaisimmat tiedot.
- Infran tiedot päivittyvät kunnan ja kunnan tilaamien yksityisen sektorin hankkeiden toimintaprosesseissa. Hankkeiden laadukas läpivienti edellyttää hyvää tiedonhallintaa.
- Kunnan tulee pyrkiä järjestämään tietovarantonsa ja tiedonhallintansa niin, että kutakin tietoa ylläpidetään vain yhdessä tietovarannossa. Samoja tietoja ei tule ylläpitää päällekkäisesti eri yksiköissä.
- Tietojen tulee virrata jatkuvasti prosessista toiseen ja tietojen tulee olla löydettävissä helposti kunnan tiedonhallintakokonaisuudesta.
- Kunnan sisäinen tietopalvelu tehostaa tietojen nopeaa ja helppoa hyödyntämistä kunnan kaikissa tehtävissä. Tietoja voidaan tarkastella rinnakkain ja taustalle voidaan ottaa erilaisia pohjakarttoja ja ilmakeuva-aineistoja.
- Rajapintapalvelut tehostavat tietojen jatkuvaa välittämistä muille tiedon tarvitsijoille. Rajapintojen julkaisussa on huomioitava turvallisuusnäkökulmat. Rajapinta voi olla salattu. Salatun rajapinnan käytöstä tulee tehdä sopimus.
- Internetpohjaiset palvelut mahdollistavat nopean vuorovaikutuksen kuntalaisten kanssa.

Kaupunkikehitysprosessi etenee prosessista toiseen

Kunnan kokonaisarkkitehtuuritarkastelu

Suosittelaa, että jokainen kunta tekee kunnan rakennetun ympäristön kokonaisarkkitehtuuritarkastelun, jossa kuvataan:

Rakennetun ympäristön toimijat (kuten valtion laitokset, kunnan liikelaitokset, yksityiset sopimustoimijat, alueelliset toimijat)

Kunnan rakennetun ympäristön ohjelmistot (asiointipalvelut, rekisterit, paikkatietojärjestelmät, julkaisujärjestelmät jne.)

Tietovarannot (kaava-, kiinteistö-, rakennus-, osoite-, katu- ja puisto-, liikennemerkkirekisteri jne.)

Tietovarantojen väliset tietovirrat

Toimijoiden väliset tietovirrat

Kuvauksen avulla nykytilanne ja pullonkaulat on nähtävissä helposti. Tarkastelu auttaa havainnoimaan kunnan kokonaisuuden kehityskohdat.

Paikkatietojen julkaisusta

Kunnat julkaisevat rakennetun ympäristön toiminnassa syntyviä tietoja kunnan nettisivuilla, kunnan sisäisesti kunnan intraverkon kautta, kunnan digitaalisissa paikkatietopalveluissa sekä teknisissä rajapinnoissa, joiden kautta tietoa voi lukea jatkuvasti päivittyvänä.

Alun perin kunnan tuottamia tietoja julkaisevat myös muut toimijat (kuten MML, Syke, Väylä, Tilastokeskus, yksityiset toimijat). Olisi tärkeää, että kaikki toimijat julkaisisivat (samoja) tietoja yhdenmukaisin säännöin.

Kun tiedot ovat digitaalisessa muodossa, niitä voidaan viedä eri järjestelmiin automaattisesti rajapintojen välityksellä.

Kuntia on viimeisen yli kahdenkymmenen vuoden ajan kannustettu julkaisemaan paikkatietoja avoimissa rajapinnoissa, joiden kautta tietoja voidaan hyödyntää milloin ja missä tahansa eri järjestelmissä.

Turvallisuustilanteen muututtua 2022 julkaisuja tulee pohtia tarkoin erityisesti **turvallisuuden näkökulmasta**.

Kriittisen infran tietoja, kuten vesijohtoverkostoja, ei tule julkaista netissä eikä avoimissa rajapinnoissa. Luokitellusta tiedosta voidaan karsia joitakin kenttiä julkaisun ulkopuolelle tai muodostaa joistakin kentistä yleisempi tietoluokka.

Paikkatietojen turvalliseen julkaisuun on laadittu kaikille **kunnille yhteinen ohje**, jonka voi pyytää Kuntaliitosta.

Tietojen toimittaminen valtion viranomaisille

Kunnat toimittavat tehtävissään syntyviä paikkatietoja ja dokumentteja valtion viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin ja valtion ylläpitämiin valtakunnallisiin järjestelmiin joko lakiin tai sopimukseen perustuen. Kun lakiin perustuva tietojen toimittaminen on toistuvaa, tulee tietojen toimittaminen järjestää tiedonhallintalain mukaisesti ensisijaisesti teknisten rajapintojen välityksellä.

Nykyisellään kaikilla kunnilla on käytössään rakennusrekisteri, josta on yhteys DVV:n ylläpitämään VTJ:n rakennusrekisteriin. Kunnat päivittävät kunnan rakennus(lupa)rekisteriä rakennusvalvontatehtävän yhteydessä ja tiedot siirtyvät DVV:n rekisteriin rajapintayhteyksien välityksellä.

Suomen ympäristökeskus on parhaillaan kehittämässä Ryhti-järjestelmää, jonne rakennusten perustiedot jatkossa toimitetaan. Kun kunta siirtyy käyttämään Ryhti-järjestelmää, loppuu rakennustietojen välitys DVV:lle. Uusi rakentamislaki edellyttää myös rakennuslupaprosessissa syntyvien päätöstietojen sekä rakennuslupavaiheessa kuntaan vastaanotettavien rakennusten IFC-muotoisten suunnitelmamallien toimittamista Ryhti-järjestelmään 1.1.2026 alkaen. Aineistojen välittämiseksi tarvitaan laajamittaista kehitystyötä kuntien eri järjestelmiin.

Uusi RYTJ-laki edellyttää, että jatkossa tuotettavia yleis- ja asemakaavoja toimitetaan Ryhti-järjestelmään 1.1.2029 lähtien. Laki koskee vain uusia kaavoja. Aikaisempien kaavojen osalta asiasta tulee⁶⁶ sopia erikseen.

Tietojen toimittaminen valtion viranomaisille

Kiinteistötietojen luovutukset perustuvat lakiin kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta palvelusta 31.5.2002/453. [Laki kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä... 453/2002 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](#)

Kunta voi päättää toimiiko se kiinteistörekisterin ylläpitäjänä vai hoitaako Maanmittauslaitos tämän tehtävän kunnan puolesta. Jos kunta toimii kiinteistörekisterin ylläpitäjänä, saa kunta osuuden kiinteistötietojärjestelmän suoritteista kertyvistä tuloista.

Kunnat ja Maanmittauslaitos toimittavat toisilleen myös muita paikkatietoaineistoja sopimukseen perustuen.

Kunnat toimittavat rakennusten ja maapohjan tietoja Verohallinnolle kiinteistöverotusta varten. Rakennusten tiedot toimitetaan (nykyisin) DVV:n rakennusrekisterin kautta, jatkossa Ryhti-järjestelmän kautta. Kaavatiedot toimitetaan Verohallinnon ilmoitin-palvelun avulla. Kunnat saavat Verohallinnon keräämiä tietoja taulukkotietoina turvatun yhteyden avulla.

Kunnat toimittavat tietoja uusiin merkkeihin vaihdetuista sekä täysin uusista liikennemerkeistä Väylän Digiroadiin tieliikennelakiin perustuen.

Tietojen toimittaminen valtion viranomaisille

Viranomaisten välisessä tiedonvälityksessä tulee hyödyntää Suomi.fi-palveluväylää, joka tarjoaa turvallisen tavan tiedonvaihtoon. Palveluväylän käyttöönotto tapahtuu yhteistyössä Digi- ja väestötietoviraston kanssa. Käyttöönotto aloitetaan tekemällä käyttölupahakemus, hyväksymällä käyttöehdot sekä tekemällä varmennehakemukset.

[Palveluväylä | Digi- ja väestötietovirasto | Digi- ja väestötietovirasto \(dvv.fi\)](#)

Julkisten organisaatioiden velvollisuudesta käyttää Palveluväylää säädetään laissa hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista (517/20216).

[Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin... 517/2016 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](#)

Tavoitteena on, että kunnan rekistereistä tiedot välittyvät valtion viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä varten teknisten rajapintojen välityksellä, ei erillistä tietojen 'toimittamista'.

Tiedot välitetään turvallisesti Suomi.fi-palveluväylän kautta.

Rajapintasopimukset yksityisen sektorin kanssa

Kunnilla on sopimuksia jatkuvista rajapintapalveluista myös yksityisen sektorin kanssa. Sopimuksessa sovitaan, mitä aineistoa yhteistyökumppani voi rajapinnan kautta hyödyntää ja mihin tarkoitukseen, miten ja millä syklillä kunta aineistoaan päivittää, osapuolten velvollisuuksista ja vastuista sekä mahdollisista maksuista.

Yhteistyökumppani voi hyödyntää rajapinnan kautta jatkuvasti päivittyvää dataa tiettyyn käyttötarkoitukseen, mutta ei luovuttaa tietoja datana tai rajapintapalveluna. Rajapinnan käyttö voi olla maksutonta tai maksullista. Sopimuksen allekirjoituksen jälkeen yhteistyökumppanille toimitetaan rajapinnan osoite sekä tunnukset rajapinnan käyttöön.

Sopimus pohjan rajapintasopimuksen laatimista varten voi pyytää Kuntaliitosta.

**Kuntaliitto suosittelee
kunnan digitaalisten
toimintamallien ja tiedon
yhteentoimivuuden
kehittämistä laajassa
yhteistyössä muiden
kuntien ja sidosryhmien
kanssa.**

KUNTALIITTO / TAVOITE:

Kuntien rakennetun ympäristön toimialan tiedonhallinta on toteutettu ajanmukaisesti ja hallitusti. Digitalisaatio tukee kunnan tarjoamia palveluja. Tiedot tallennetaan kunnan tietovarantoihin. Kunnilla on jatkuvat, digitaaliset prosessit kunnan tehtävissä syntyvien tietojen ylläpitoon. Tiedot virtaavat kunnan ja yksityisen sektorin välillä sekä toimitetaan valtion järjestelmiin automaattisesti ja turvallisesti. Tietojen julkaisuprosessi on hallittu. Datan julkaisuissa huomioidaan muuttunut turvallisuustilanne.

**KUNTA
LIITTO**

Kommun-
förbundet